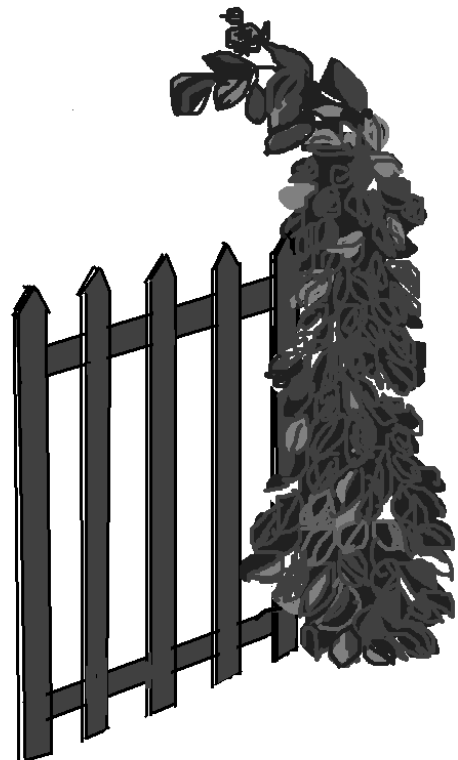
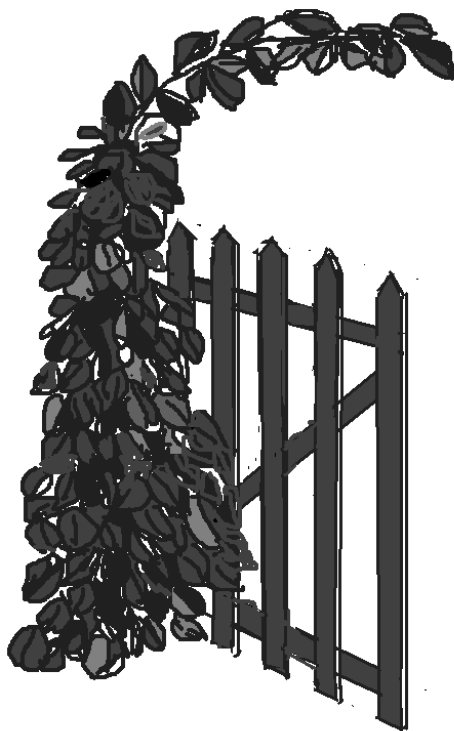

Detsember 2012

Kassarimaa

Eesti Külaliikumise Kodukant eestvõttel „Avatud Külavärvad“

21 juulil Kassari saarel, mille eesmärgiks oli tutvustada

meie külasid ja kogukonna tegemisi ning näidata,

et elamine maal on sama elamisväärne kui keskustes

Tagasivaade Avatud Külavärvate päevale Kassari saarel

Anna Lipp

Tänavu suvel toimus Eesti Külaliikumise Kodukant eestvõttel 21. ja 28. juulil Eestimaa erinevates paikades üritus "Avatud Külavärvad". Teiste seas avas 21. juulil värvad ka Kassari saar oma nelja külaga, millest võttis aktiivselt osa ligikaudu 500 külalist, kuid seoses Hiiu Folgiga käis Kassari saarel sellel päeval kordades rohkem inimesi, kes said rohkemal või vähemal määral sellest üritusest osa.

Vaemla poolt Kassariisse sõites oli Laisnas vastas julge talutüdruk, kes jagas infolehti ürituse kohta ja palus lahkelt sümboolsest kaskedest värvavast, mis oli küll tee kõrval, Kassarimaale astuda. Seda peatamist võis ju mõni

võtta, kui hääletamist, kuid elevust tekitas see igatahes: inimesed tulid autost välja ja astusid läbi „värava“ Kassari saarele. Pahaks ei pannud seda toppamist keegi. Jalg- ja mootor-rattureile see isegi väga meeldis.

Kassari saare Avatud külavärvate päeva avasid keskpäeval Kassari palliplatsil Öilajad Kassari lauluga, millele järgnes vallavanema tervituskõne ja lühike kontsert kohalike esitajate poolt. Platsile olid kaupleva tulnud müüjad Hiiu Folgi

käsitöölaadalt ning ülesse oli seatud roo, kadaka ja kivide värvimise töötoad, kust kõik soovijad said endale midagi koju kaasavõtmiseks meisterdada. Töötubasid toimus ürituse raames veel mujalgi ning need kõik olid

väga populaarsed. Seal sai õppida luudade, vihtade ja rehapulkade tegemist, kangastelgedel kudumist, merelaulude laulmist ja võrkude parandamist, vanadest kilekottidest istumisaluste tegemist ning saia ja leiva tegu.

Ürituse tegevused algasid tegelikkuses juba vara hommikul. Väga menukaks osutus hommikune matk Küla Karlaga Esikülas, kus ta jutustas oma naljakate lugudega läbipõimunult kunagistest ja praegustest elanikest Esiküla erinevates taludes. Taolisi matku toimus saarel sel päeva teisigi: loodusmatk Orjaku loodusradadel, ringkäik ja hobumatkad Ristete talus, ringkäik Kassari südames, Tammetalu loodusmatk, Sääremäe looduslooline matk, väljasõidud paatidega Orjaku sadamast, ringkäik Kassari kabelis ja surnuaias koos vaimulike laulude laulmisega ja „Pildikesi Mäealuse külast“ ehk Aino Kalda suvemajas jutuaamine ja piltide vaatamine külas suvitanud kirjanikest.

Päeva vältel oli avatud mitmed näitused, millest osad just selle päeva jaoks

ülesse pandud sai- Kassari rahvamajas fotonäitus „Kassarlased kodulävel“ ja kunstinäitus kohalikelt harrastuskunstnikelt, Orjaku sadama veeloodimajas ekspositsioon sadama ja küla ajaloost, Orjaku infomajas Rannarahva muuseumi rändnäitus „Vanad mõrrad“, Orjaku Linnuvaatlustornis näitus Käina lahe elust ning avatud oli ka Hiiumaa Muuseumi Ekspositsioonimaja Kassaris, kus toimus loterii ürituse toetuseks.

Erilist tähelepanu sai näitemäng „Malle Ülestunnistused“ Kassari Haridusseltsi näitetrupi esituses, mida vaatama tulnud külastajad rahvamaja saali ära ei mahtunud. Näitemängule järgnes

oksjon, kus müüdi lisaks toidukorvile maha ka palju muud põnevat.

Külastajate seas osutusid veel väga menukaks ühepäevakohvikud, mis olid avatud huvitavates kohtades ning ainult selleks päevaks. Kohvikud avati Orjaku mõisa pargis, Kassari mõisa hollandi tüüpi kiviveskis, „Lastekohvik“ Orjaku bussiputkas ja „Moe Muusa“ kohvik Kassari rahvamaja õuel.

Õhtu lõppes Kassari kiigeplatsil Hiiu Folgi raames toimuvate kontsertidega, kus esinesid teiste seas Svjata Vatra ja Metsatöll.

Tagasi vaadates võib öelda, et päev oli tegevuste ja osavõtjate rohke ning ka ilm

soosis meid. Ürituse „Avatud Külavärvad“ kokkuvõtet tehes tõdeti, et külaelu vastu silmapaistvat huvi äratanud ettevõtmine vääriks teokstegemist ka tulevikus. Sooviksin siinkohal tänada veel kõiki inimesi, kes oma nõu ja jõuga aitasid selle ürituse teoks teha. Ilma Teieta ei oleks see üritus õnnestunud.

KASSARI SAARE KÜLAD AVAVAD VÄRAVAD 21. JUULIL

Teid ootab palju erinevaid tegevusi:

12.00 Avamine, kontsert kohalikest tegijatelt Kassari keskuses koos Küla Karlaga

Näituseid:

Kassari rahvamaja - fotonäitus „Kassarlased kodulävel“ ja näitus kohalikest harrastuskunstnikelt (10.00-18.00);
Orjaku sadama veeloodimaja - ekspositsioon sadama ja küla ajaloost;
Orjaku infomaja - Rannarahva muuseumi rändnäitus „Vanad mörrad“ (11.00-18.00);
Orjaku Linnuvaatlustorn - näitus Käina lahe elust (10.00-16.00);
Avatud on Hiiumaa Muuseumi Ekspositsioonimaja Kassaris (10.00-18.00), Loterii ürituse toetuseks.

Ringkäigud kohalikest elanikest giidide käe all:

Esiküla ring Küla Karlaga - algus kell 10.00 Esiküla bussipeatusest. Kestvus u. 1 tund;
Loodusmatk Orjaku loodusradadel - algus kell 10.00 Orjaku õpperaja juurest parklast. Kestvus u. 1,5 tundi;
Ringkäik Ristete talus ja hobumatkad (<http://www.kassari.ee>), tasuline;
Pildikesi Mäealuse külast- jutuaajamine ja piltide vaatamine külas suvitanud kirjanikest. Algus kell 10.30 ja 13.30 Aino Kallase suvemajas. Kestvus u. 1 tund;
Ringkäik Kassari kabelis ja surnuaias ning vaimulike laulude laulmine- algus 11.00, 13.00, 14.00 ja 15.00. Kabel avatud 11.00-18.00;
Väljasõidud paatidega Orjaku sadamast – vabagraafik 11.00-15.00, tasuline;
Ringkäik Kassari südames - algus peale avamiskontserti 12.30 Kassari spordiplatsilt. Kestvus u. 1 tund;
Tammetalu loodusmatk - algus kell 13.00 Orjaku Tamme talu õuest. Kestvus u. 1 tund;
Sääremäe looduslooline matk - algus kell 17.30 Sääretirbi parklast. Kestvus u. 1,5 tundi.

16.00 Näitemäng - Aino Kallase „Malle Ülestunnistused“ Kassari Haridusseltsi näitetrupi esituses Kassari Rahvamajas, sealsamas õuel toimub kell 15.00 oksjon.

Töötoad:

Luudade, vihtade ja rehapulkade tegemise õpetus **Vanakraami turul** Vetsi Talli vastas 10.00-16.00;
Roo-töötuba Kassari spordiplatsil 12.00-18.00;
Kivide värvimine lastele Kassari spordiplatsil 13.00-16.00;
Kadaka töötuba Kassari spordiplatsil 12.00-18.00;
„Saia tegu ja Leiva lugu“ Vetsi Tallis kell 13.00-14.30 ja 17.30-19.00 - tasuta teed ja kaasa ostad. Küla Karla oo ka platsis!;
Kangastelgedel kudumine Kassari rahvamajas kell 12.00-15.00;
Merelaulude laulmise ja võrkude parandamise töötuba Orjaku infomaja terrassil 13.00-16.00;
Taaskasutuse käsitöö õpituba Orjaku infomajas kell 13.00-16.00;
Purjetamise algõpetus lastele ja suurtele Orjaku sadamas 13.00-16.00.

Keha saab kinnitada ühepäevakohvikutes 12.00-18.00:

Kassari Rahvamaja õuel;
Kassari mõisa kiviveskis;
Orjaku mõisa pargis.

Õhtu lõppeb Kassari kiigepiatsil **Hiiu Folgi** raames toimuvate kontsertidega: **Svjata Vatra, Metsatöll jt.** Kontsertide- ja sissepääsuinfo www.hiiofolk.ee.

Projekti toetavad:

Kassari saare
küladeprojekti
toetavad:

Abika 40, Kärla
tel. 462 2279
hiiofolk@hiiofolk.ee

Reet Kääramees

Suvi 2012 oli jahedavõitu. Ehk just seetõttu leidsid inimesed aega ringi liikuda ja huvitavat otsida. Külastajaid käis kabelis sel aastal rohkesti. Tuldi reisibussidega (ka pikalt ette teatades), autodega, mootorratastel, jalgratastel ja jalgsi. Oli oma rahvast, soomlasi, lätlasi, sakslasi, rootslasi, venelasi, itaallasi, jaapanlasi, inglisekeelseid brasiillasi ja päris tõmmusid. Käis mitmeid kogudusi mandrilt, ka Soomest.

Juhtus mitu korda, et külastajad seisis altari juurde ritta ja laulsid „Mu süda ärka üles...“ Koorid ja kogudused laulsid nagunii.

Oli ammuseid mälestusi ja leidmist. Oli noor lastega pere, kes viis aastat tagasi Kassari kabelis laulatati. Tulid noored mehed suure mürinaga mootorratastel. Silusid juuksed siledaks ja astusid kabelisse, istusid vaikselt altari ees. Esitasid väga asjakohaseid küsimusi, olid väga viisakad, ei märkigi üleolekust, lahkudes astusid läbi korjanduskarbi juurest ...

Külastajad tundsid huvi kabeli ajaloo vastu, imetledes seda vana aegade hingust ja rahu, mis kabelis säilinud. Päris mitmed noored küsisid

nõu, millest alustada kui mõttes on laulatus ... Meie kabel äratas paljudes hoopis teistsuguseid mõtteid.

Kabelisaias uuriti „liikuvat risti“ ja kui see siis liikus, mõni lausa karjatas ehmatusest. Loomulikult käidi ka meie kuulsuste haudadel.

Üks ukseavaja ütles: “Võtsin vardad kaasa, et koon sokki ega saanud rohkem kui kaks vardatäit, sest inimesi muudkui käis ning näitamist ja seletamist oli päev läbi!” Mõnel teisel korral võis ka olla mitu tundi vaikset aega.

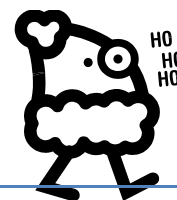
Sel suvel sai Kassari kabel ilusa uue paksu rookatuse. Torn pidi ka sügisel uue katuse saama, aga peab siiski uut suve ootama. Kavas on veelgi üht-teist teha. Kui kõik plaanid teoks saavad, on meil üks ilus paik.

Kirikutalitustele, jumalateenistustele, ristsetele, leeripühale, laulatusele, matusele, surnuaiapühale võib kirikusse tulle igaüks.

Sel aastal on veel 24.detsembril kell 15 jõululaupäeva jumalateenistus. Järgmine jumalateenistus on ülestõusmispühade ööl. Sealt edasi iga kuu viimasel pühapäeval.

Kui lugejate hulgas on inimesi, kes ka sooviksid appi tulla uksi lahti hoidma, siis palun võtta meiega ühendust. Kassari kabeli

ajaloo kohta on meil olemas uurimustöö. Kui see läbi lugeda, oskab igaüks saadud teadmisi edasi anda! Tulge proovima! Avatud kabeli eest palka ei maksta, aga huvitav kogemus jääb inimesele mälestuseks.

Meie hüppamise lugu

Tiivi Lipp

See võiks hüppamise lugu olla küll, sest ega me ei teadnud alguses, mis sellest välja tuleb ja nii ju selle hüppamisega on, seostub kohe, et pea ees vette tundmatus kohas. Kuigi see hüppajate asi filmis, mille jaoks seda kõike tehti, on hoopis sügavama ja filosoofilisema mõttega. Aga no ega meie ei pea seda sügavamat lugu esialgu ilmtingimata teadmagi, meil on ikka see meie oma lugu.

Niisiis, et algusest pihta hakata, siis kusagil veel sügaval südasuvel sain ma

meili Heli Tuisult, kes sai kirja Astrid Nõlvakult, kes oli saanud kirja Kiur Aarmalt, et ühe filmi jaoks on vaja teha kõigepealt mõned kunstfotod ja otsitakse inimesi, kes võiks seal piltidel Hiiumaa ilusa maastiku taustal figureerida ja et kas need ehk võiks olla meie haridusseltsi näitetrupist keegi.

Ajaloolise mängufilmi, mille (töö)pealkiri „Hüppajad“, kohta oli seal selline ideekirjeldus ka juures, mida ma ei hakka siin siiski pikemalt lahti kirjutama, aga igatahes tundus see idee nii müstiline ja ilus ja Hiiumaaga seotud, et kohe tekkis

tahtmine sellele kuidagi kaasa aidata.

Asi hakkaski hargnema ja varsti teataski Kiur, et meie meesnäitlejad oleks täiesti hea pildimaterjal ja veel parem kui neid leiaks veel juurdegi. No siis sai kõiki rohkem ja vähem tuttavaid meesterahvaid tülitatud imeliku sooviga, et kas nad ei tahaks sellises kunstivärgis osaleda. Mõni jäi kohe nõusse, mõni mõtles, kuid lasi ikka lõpuks ära rääkida, mõni ütles ikka ära ka, aga nad peaksid nüüd küll kahetsema kui tulemust näevad.

Hiljem lisandus veel soov kolme piibuga vanaeide pildistamiseks, mis haridusseltsi „tüdrukud“ eriti elevile ajas.

Natuke enne 14-15 septembri nädalavahetusel toimunud pildistamist saatis Kiur veel sisseelamiseks vanu 100 aasta taguseid fotosid Hiiumaalt, mis fotolavastuse

kava inspireerinud ja siis see pildistamine toimuski, ilmaga, mis juba sügiseselt tormine. Kostüümid ja rekvisiidid, fototehnika ja ideed – kõik olid kohal ja kõik toimis.

Vaimustava tulemuse eest saavad tänatud fotograaf Gabriela Liivamägi, kostüümikunstnik Reet Aus, jumestaja Anu Konze, lavastaja Jaak Kilmi, stsenaarist Tiit Aleksejev, Kiur Aarma ja Hiiumaa. No ja eks me oleme ikka ise ka uhked, et nii ilusad oleme

Eks vaadake ise: <http://kinotehnik.com/hoppers> on nii (pisike) fotovalimik kui ka muud infot kavandatava filmi kohta, filmitreiler on ka siin: <http://www.youtube.com/watch?v=FBWru04M5Xo>

Kontsertreis Võrtsu äärde

Maie Ruuber

Meie ansambel oli 19 ja 20 mail vastuvisiidil Rannu ansamblile „Liisud“, kes külastas meid möödunud aasta kesksuvel. See oli meile ühtlasi ka esimene kontsertreis väljaspoole Hiiumaad.

Sõitsime Lehtri firma bussiga, roolis Alari Lehter.

Kohale jõudes tutvustati meile vaatamisväärsusi. Külastasime ka Vilja Saare tuttavat peret. Seal nägime

talveaeda ja sõitsime järvel väikese parvega. Edasi viidi meid tallu, kus kasvatati kultuurmustikaid, pohli ja jõhvikaid. Küll olid suured põllud ja suured marjad! Käisime ka Võrtsjärve ääres devoni liivakivipaljandeid ja Emajõe forsseerimiskohta vaatamas ning astusime sisse limnoloogia jaama, saime osa bagide võistlusest. Õhtuks maabusime ööbimiskohta. Peale pisukest puhketundi andsime kontserdi Rannu kultuurimajas. Vastuvõtt oli väga soe. Esitasime üle

kümne laulu, millest pooled olid äsja õpitud. Kalju ja Evi mängisid lühiloo „Kärdla tohtre toro“. „Liisudega“ ühisrepertuaarist laulsime veel kolm laulu. Pidulik õhtusöök, kõned, kingitused ja muidugi laul, laul, laul ...

Tagasiteel külastasime Türi lillelaata ja siis läks jällegi laul lahti. Laulu vahele pajatas Alari oma muljeid elust Austraalias. Teekond oli nii lõbus ja möödus kiiresti. Õhtuks olimegi igaüks oma aiavärvasse maha pandud.

Kassari õõtsulaul

Viis: INDREK LIIT,
sõnad: AVE ALAVAINU

Kaas-saarel võid kaaslane leida,
kuid kaasa võid võtta ta ka.
Orje Orjakus ammu ei leita
ja Puulaius puid pole ka.

Kaas-saari, kaas-saari
Kassari ühendab -
ühendab ühine meel.
Kassaril, Kassaril
Kassaril pühendab
igaüks midagi veel.

Ilusa ilmaga nautida suve
igaüks rõõmsalt alati saab,
kuid päevi pilviseid tuleb,
päevi, mil taevas
puudutab maad.

Kassari, Kassari -
Kassaril elu käib, siis kui ka
väljas on lumi ja jää.
Kassari, Kassari
Hiiumaa külje all
kaassaareks alati jääb!

Kingitud Kassari saarele. Esmaettekanne Hiiu Folgi avapäeval Kärdlas 2012

Hiiumaast. Eriti Orjakust, Reigist ja Putkastest

Leo Tiik

1995 aasta suvi tõi meie Väinamere aladele suure muutuse, kui Saaremaa Triigi sadama ja Hiiumaa Orjaku sadama vahel hakkas jälle liikuma eeskätt reisijate vedamiseks väike mootorlaev. Enne Teist maailmasõda pidasid saartega laevaühendust nii Tallinnast kui ka Rohukülast väljuvad laevaliinid ja lisaks neile võis iga purje- või mootorpaadiga ühelt saarelt teisele pääseda. Nõukogude vene võimud likvideerisid peatselt selle liigse vabaduse ning pärast sõja lõppu jäi ametlikult lubatuks ainult ühendus Kuivastu-Virtsu vahel laevaga, Virtsu-Haapsalu-Rohuküla bussiga ning edasi laevaga Rohukülast Heltermaale. Ja sedagi vaid vastavate sõidulubade omajaile. Lõpuks ka veel lennuliin Kuressaare ja Kärdla vahel. Aga nüüd siis märksa odavam ja kiirem suvine laevaühendus Triigi ja Orjaku vahel. Selle olulise uuenduse puhul püüame tutvuda Hiiumaaga Orjakust alates.

Orjaku sadam asub Jausa lahes, Kassari loodenurgas. Seda püüdis tsaarivalitsus korrastada ja süvendada enne Esimest maailmasõda

sõjalaevastiku vajadusteks, kuid töödega ei jõutud lõpule. Seejärel kujunes sadam hiidlaste rannapurjekate talvekorteriks ja remontimise kohaks. Kuid sellel on oma pikk ajalugu.

Hiiumaa maakergest hinnatakse tänapäeval umbes kolmele millimeetrile aastas ning võib arvestada, et ümmarguselt 1200 aasta paiku oli veetase Hiiumaa randades kahe meetri võrra kõrgem. Siis oli ka Käina laht väikestele laevadele sõidukõlbulik ja sadamakohti võis lahes olla isegi mitu. Lahe madaldudes ja laevade suurenedes tuli suurematel alustel peatuda juba Puulaiu sadamakohas, kuhu 1780 aastal Putkaste mõisa poolt rajati ka kõrts. Pisut hiljem rajas Orjaku mõis oma sadamakoha juurde samuti kõrtsi. Puulaiule oli raskem ligi pääseda ja seetõttu hakkas domineerima Orjaku sadamakoht. Õieti oli juba ammu enne seda aega ehitatud sild Puulaiu ja Orjaku vahele, mida nimetatakse 1709 aasta kaardil vanaks sillakohaks (gamla broställe) ja kuhu paari aastakümne pärast ehitati uus sild, mida seejärel korduvalt uuendati, nii et

Puulaiu sadamakoht jäi peamiselt kalurite kasutada.

Väärib tähelepanu, et Hiiumaa jagamise aktis 1254. aastal on mainitud ainult paar kohanime Saare-Lääne piiskopile langenud alalt ja need on Oryoko ja Rauky ning mõlemad on säilinud tänaseni. Orjaku oli tollal veel saar, kuid on mõni sajand hiljem kokkukasvanud endise orduvalduse Kassariga. Orjakust ainult kitsa salmaga lahutatud Reigi laidu ümbritseb vesi veel tänapäevani. Nende vahelt viis läbi laevatee Käina lahte ja sealsetele sadamakohtadele. Tee tähtsusele viitab asjaolu, et veel 1565. a on Orjaku vakuses elanud popsidenä Berthell Lossmann(=loots) ja Jörgen Smett(=sepp). Ilmselt see sadamakoht Käina lahes põhjustaski nende nimede kirjapanemist. Tähtsaima sadama naabrusse rajatigi piiskopliku Hiiumaa esimene halduskeskus Käina kiriku ja selle juurde kuulunud kõrtsiga. Viimane oli ühteaegu nii võõrastemajaks kui laohooneks, kust sadamasilla ja laevadeni oli ainult mõnikümmend meetrit.

Hiiumaa põhja ja läänerannik Hiessaare Silmakivist Sõru

otsani jäi tookord jagamata, aga kui see toimus, siis on orduvõimud nähtavasti värvanud rootslasi asustama uue piiri ääreala, millega tekkis Reigi küla vastu piiskoplikku Kõrgessaare vakust.

Selle Reigi küla nimesid on oma teoses "Eibofolke" esitanud C. Russwurm: Roykell, Raika, Raucke, Röcke, Rökis, Röicks jne., kuid neile võib veel lisada 1627 Rööca, 1644 Röcköö. Kõik need on lähedased skandinaavia keeltes esinenud vormidele: islandi reykr, taani rög, norra røyk, rootsi rök ja samuti vana-friisi reek, vanasaksi rook, saksa Rauch, mis tähendavad suitsu, auru, aga ka tuleaset, majapidamist. Nii võime oletada, et suitsu tegemisega saarel, neemel või ranna kõrgemal künkal anti signaale merelviibijatele. Muide, see nimi esineb ka Saaremaal (Raugu küla Jaani kihelkonnas) ning Muhemaal (Raugi küla ja selle lähedased liinituled Väinamere laevateel orienteerumiseks).

Ja kui Kõpu poolsaare lõunarannikul asub küla nimega Kiduspe, 1453 Kyttispe, siis ka see räägib kütise ja suitsusignaalide andmisest merelviibijatele, kes olid kalastamas või hülgepüügil. Ohu suuruse näitajaks toome teate Reigi koguduse surmade registrist: 1784 aastal viis

liikumahakanud jää ära 16 hülgepüügile läinud meest, kes pärinesid Kidastest ning paarist naaberkülast. Muide, suitsusignaalide kauaaegsust ja suurest tähtsusest Rootsi ja Norra rannavetes ja skäärides on korduvalt kõnelnud Stockholmi professor Sigurd Erixon (1888-1968) ajakirjas „Folk-Liv“ ja mujal.

Ja nüüd Orjaku juurde. Suvaliselt oletame, et selle saare algupärane nimi oli Orja-augu saar. Ei maksa arvata, nagu oleksid eestlased saanud kõrvale jääda sellisest tulusast majandusalast nagu orjakaubandus. 13 sajandil nõuavad sakslastest vallutajad saarlastelt oma orjade vabakslaskmist. Eesti keeles on orja tähenduses kasutusel olnud veel „trääl“, kuid see pärineb skandinaavia keeltest (taani trael, rootsi träl, norra trell, trael) ning on meil teisejärguline, aga skandinaavias paljude kohanimedele eesliiteks. Nii Rootsis kui Taanis on arheoloogid avastanud üsna mitu vana träälide laagrit ja järelikult pole ka meil põhjust vähemalt Orjaku ja Orissaare kunagist sidet orjakaubandusega maha salata. Tuleb ainult rahulduda faktiga, et 1254. aasta oli eestikeelse Orjaku otseses naabruses Reigi (Rauky) laid skandinaavlastelt saadud nimega, mis viitab

küllaltki pikaajalisele kontaktile, kuid ei midagi rohkemat.

Käina kiriku naabruses Saulepa külla moodustatud mõisake esineb dokumentides mitme nime all – Hösenshof, Tittfershof, Saulep ja alates 1606. aastast Putkas, millele A. W. Hupel on 1782. a lisanud eestikeelse vastena lisanud Putkasse – oder in Keina mois. Kuna neist kaks esimest sisaldavad piiskopiaegse vasalli nime, siis peatume hetkeks nendel.

Oma kirjas 8.oktoobrist 1510 on piiskop Johannes III nimetanud Hans von HoesZeden'it oma sugulaseks ning enne 1522 aastat on viimase lesk sõlminud oma varade valitsemiseks lepingu Peter von Hossedeniga, kes seejärel 4.veebruaril 1528 on andnud truudusevande piiskop Jürgen Tiesenhausenile. Edasi on 15.augustil 1532 antud vasallivanne Wolmar Tydtferi lese ja pärijate nimel uuele piiskopile Hiiumaal asuva mõisa eest ning veel on samasugune vanne antud Peter von Hoesedeni lese ja laste nimel 6.aprillil 1551. Seejärel on juba rootslaste koostatud 1564 aasta maaraamatus seesama mõis märgitud Barent Titteferi omandina 4 talu ja 4 üksjalaga. Eeltoodu põhjal võime arvata, et mõis oli 1510 aastal Hans von Höseni

valduses, kes piiskopi sugulasena ja usaldusmehena valvas nii Käina kiriku kui ka Kõpu majaka ehitustöid. Senised andmed aga ei selgita piisavalt Höseni ja Titteferi perekondade omavahelisi sugulussuhteid.

Kui hertsog Magnus 1560 aastal valiti Saare-Lääne piiskopiks, langes tema võimu alla muuhulgas suurem osa Saaremaast ja läänepoolmik Hiiumaast, seega Käina kihelkond. Põhjamaade 7-aastases sõjas (1563-70) vallutasid rootslased 1563. aasta augusti algul Haapsalu ja septembris kogu Hiiumaa (ka Pühalepa kihelkonna, mis kuulus Maasilinna foogtile), kust Lihula vallutamisest ning paljude mõisameeste vangistamisest kuuldes enamik sakslasi pages Saaremaale.

Eelmainitud Berent Tittefer, kelle isa Jakob oli Lihulas küll vangistatud, jäi siiski rootslaste poolele ja tegi kaasa oma naisevenna Claus Kurselli retke Tallinnast Maasilinna alla, mis vallutati 14. augustil 1568 ning oli seal kaks nädalat pealikuks. Järgmise aasta juunis sai ta Pühalepa mõisa valitsejaks ja Hiiumaa foogtiks ning 20. augustil 1569 tagastati talle isalt konfiskeeritud Võnnu mõis.

Maasilinna vana foogt Heinrich Wulff

Lüddinghausenist oli vastu võtnud Taani kuninga Friedrich II meelitava pakkumise, astudes tema teenistusse asehaldurina, kui viimane lubas temalt ära osta Maasilinna valdused. Sõja tõttu jäid need tasud saamata ning peatselt määras kuningas Saaremaale uue asehalduri ja endine Maasilinna foogt lahkus pettunult ning tunduvalt vaesemana maalt ja suri oma sugulaste juures Reinimaal 1574 aastal.

Pärast Maasilinna vallutamist sõlmiti kohapeal vaherahu, mille põhjal Maasilinn, Põide kihelkond ja Muhu saar jäid rootslaste otsesele haldamisele, Pajumõisa ametkond loode-Saaremaal aga taanlastele vastutasuks hertsog Magnusele ostetud, kuid rootslaste poolt juba 1563 aastal vallutatud Hiiumaa Käina kihelkonna eest. Stettini rahulepingu põhjal 13. detsembril 1570 ette nähtud tagastamised Rootsi poolt venisid kuni 1575. aastani, kuid Käina kihelkonna ja Pajumõisa ametkonna suhtes enam muutusi ei toimunud. Pikale veninud sõja käigus Erik XIV asemele 1568. aasta sügisel troonile asunud Johan III ei suutnud eriarvamusi lahendada, mis põhjustas ka Tallinnas suure ootamatuse. Rootslaste väepealik Claus Kursell oma mõttekaaslastega hõivas 7. jaanuaril 1570 Toompea lossi

ja vangistas äsja saabunud kuberner Gabriel Christiernsson Oxenstierna, kelle mõne aja järel küll vabastas. Aga 1570. aasta 24. märtsi öösel õnnestus riigitruudel lossi tungida ning ka Kursell vangistada. Riigireetmises süüdistatuna hukati ta mõõga läbi Tallinnas 3. juunil 1570.

Tema õemees Berent Tittefer neil aegadel Toompeal ei olnud, vaid ilmselt oma Võnnu mõisas ja läks seal üle hertsog Magnuse poolele, saades 12. märtsil 1571 Saaremaalt Pajumõisa alalt 2 ½ adramaad ning kolm üksjalga, mida 1573. a kasutas tema lesk.

Berent Titteferi üleminekuga vaenlase poolele vabaks jäänud Saulepa mõisake anti kuberner korraldusel uuele Hiiumaa foogtile (1569-76) Jöran Eskilson Finkele ja kui selle lesk oli abiellunud sõjasulase pealiku Oleff Erichsoniga, siis 5. septembril 1577 kinnitati viimasele, kelle valduses oli mõis ka 1578-79 aastal.

1582. ja 1583. aastal oli mõis läänimehe Moritz Wrangeli (s. 1625) käes, kuid 1854. aastal kroonu valduses ning asustatud oli poolteist adramaad. Hiiumaa foogt Hans Grote Arandes on seda nimetatud Peter von Höseni päritavaks lääniks.

Jakob Koidu teatel oli Johann III huvitatud soolakoja

avamisest Aunakusse ja kuberner Pontus De la Gardie võttis selle Hans Wachtmeisterilt ning andis asemele samasuure Saulepa 12. oktoobril 1584 (kubeneri kiri 20. märtsist 1584 ja kuninga kinnitus sellele on säilinud ära kirjadena).

Alles kuningas Sigismund kinnitas Stockholmis 3. juulil 1594. aastal Hiiumaal asuva „Höstenhofi“ selle mõisa õiguslikule ja seaduslikule pärijale Peter von Hösenile, kes oli abiellunud Uugla (Uudeküll) mõisa endise omaniku Johan Farensbachi (1563. a Lihulas vangistatud ja Rootsi saadetud) tütre Magdalenaga ning andnud vasallivande Tallinnas asehaldur (1592-1600) Jöran Nilsson Boijele. Nähtavasti on ta saanud ajutiseks lääniks veel terve Käina vakuse nagu seisab 1595-99. a maaraamatuis ja 1597. a on tema tiitlik „Hauptmann“. Mingisuguse majandustüli tõttu püüdis ta 1596. a lahti saada Käina pastorist Johan Beckerist, kuid asehaldur võttis tolle siiski oma kaitse alla. Pärast Peter von Höseni surma (enne 5. nov. 1601) jäi Saulepa mõis tema lesele ning 1604. a oli selle rentnikuks lehestunud Magdalena Farensbachi õe Gertrudi mees Claus Tittfer, 1570. a hertsog Magnuse poolele üle läinud Berent Tittferi ja Claus Kurselli õepoeg. Rendilepingut on

10. septembril 1614
pikendatud veel 1620
aastani.

Vahepeal abiellus lehestunud Magdalena Farensbach Mecklenburgist pärineva aadlikuga, Jürgen von Wulframsdorfiga (ka Jöran Wulfstorp), kelle Karl IX määras 1608. aastal Ahvenamaa ja Kastelholmi foogtiksi ning asehalduriks ja kes püsis sel ametikohal kuni 1622. aasta sügiseni. Hiiumaa maaraamatuis on 1611-23 tema nimel nii Hösenshof kui ka terve Käina vakus ja 1624 ning 1625 nimetab ta ennast Hiiumaa asehalduriks, olles seal ilmselt Jakob De la Gardie teenistuses kohaliku ülemvalitsejana. Ta on 21. juulil 1625 Hiiumaalt kirjutanud kuberner Per Banerile, et on Jakob De la Gardie ülesandel ostanud härgi ja lambaid ning saatnud Riiga, kuid selle aasta ikalduse tõttu on maa veistest väga tühjenenud ning jumalavits tapab loomi veel paljudes kohtades, nii et härgi on tulnud osta ka Saaremaalt sealse asehalduri loal. Ka hanesid ja kanu ei saa praegu osta, kuna pole nende aeg. Seekord ei ole võimalik midagi teha, kuivõrd ta ka tahaks kuningat teenida. Seejärel on Jöran Wulfstorp peatselt surnud ning tema lesk Magdalena Farensbach on oma mõisad, Uugla ja Saulepa müünud Jakob De la Gardiele (kaks

akti – 10. maist 1626 ja 7. oktoobrist 1626).

Teatavasti oli kuningas Gustav II Adolf 1620. aastal pantinud Hiiumaal asunud kroonuvaldused Jakob De la Gardiele ning 26. juulil 1624 loovutanud need viimasele igavese donatsioonina 30 000 taalrise võla katteks sõjaajal saadud toiduainete ja muude summade arvel. Nende valduste ülemvalitsejaks sai juba 1622. aasta sügisel Jöran Wulfstorp, kelle lesk 1626. aastal müüs Jakob De la Gardiele ka Putkaste mõisakese. Järgmiseks ülemvalitsejaks oli Hiiumaal Johan Meeks (surnud enne 1634. aastat). Sinna saadetud komisjoni aruandes on landraat Bernhard von Scharenberg 2. septembril 1632 hinnanud Putkaste mõisa olukorda halvaks: viiest talupojast pole mingit kasu, selle maa kohta on neid liiga palju, nende maadest tuleks moodustada tubli ja kasulik mõis. Ühtlasi palub ta need viis talupoega temale loovutada, sest Hiiumaal on talurahvast enam kui küllalt ja seetõttu võib mõningaid loovutada ilma vähimagi kahjuta. Seejärel andis J. De la Gardie kaks oma mõisat Harjumaalt – Kiiu ja Kolga – rendile ning paigutas sealse valitseja Valentin Schillingi oma Hiiumaa mõisate valitsejaks, kes pidi Putkaste mõisat suurendama talumaade arvelt. Nähtavasti

on ta käsku täitnud väga püüdlikult, sest juba poolteist aastat hiljem, 1634. aasta oktoobris, on Käina pastor Johannes Taustius oma kaebekirjas kurtnud, et pastoraadi maksutulud on suuresti vähenenud, kuna Orjaku vakusest on juba mõisastatud 10 adramaad. Vastaval küsitlusel jätkus kaebusi Schillingi vägivaldse ja omakasupüüdliku tegevuse üle ning talupoegade järjekindla petmise pärast suurendatud viljamõõtudega.

Kontrollimine toimus 1636. aasta sügisel ja 17. veebruaril 1637 on Matthias Platzbeek teatanud J. De la Gardiele, et Valentin Schillingi asemele on määratud Hiiumaa mõisate ülemvalitsejaks (hauptmann) Reinhold Martensohni (ka R. Mertens). 29. juunil 1638 järgnes uus ettekanne teatega, et R. Mertens on vallandatud kui ülbe petis ja joodik. Mõisatulude suurendamiseks on 1636/37 maaraamatus endised üksjalad ning Jausa ja Põderlaiu kalurid viidud üle adramaa-arvestusele. Viimane Saulepa küla talu kadus pärast 1656. aastat.

Edasised Hiiumaa mõisate ülemvalitsejad olid Dietrich Ledebuhr (surnud enne 1655. a), seejärel 1655-59 Hans Becker, kes oli eelmise väimees. Tema asemele asus De la Gardie raamatupidaja Joachim Transehe. Viimane sai 1669. aastal Hiiumaa

mõisate rentnikuks, kuid suri juba 1671. aastal. Uus rendileping sõlmiti 12. novembril 1671 eelmainitud Hans Beckeriga kuni lihavõtteni 1679. Sama aasta 30. aprillil võttis need mõisad üle De la Gardie kauaaegne raamatupidaja ja kammeriir, hollandlane Erasmus Jakobsson Bloedysel kui uus rentnik, kes muide, 1691. aastal sai rentnikuna oma võimu alla ka Muhumaa ja Saaremaalt Maasi, Uuemõisa ja Saaremõisa alad. See Erasmus Jakobsson ehitas välja suurejoonelise laevaehituse tööstuse Hiiumaal Suursadamas (=Djuphamn, Tiefenhafen), kuid on surnud enne 14. märtsit 1694. Rendiõigus läks üle tema lesele Christina Löwingile ja väimees Lars Stierneldile, kuni nad 1710. a pagesid katku hirmul Rootsi.

Vahepeal oli Jakob De la Gardie Hiiumaa valduste peremeheks saanud tema noorim poeg Axel Julius De la Gardie (1637-1710), kes konsistooriumi nõusolekul sõlmis 18. aprillil 1660 kokkuleppe Käina pastori Killhäuseriga. Viimane sai kirikult pool adramaad põldu Putkaste mõisa otsesest naabrusest ja ka köstrimaa (veerand adramaad) ning andis vastutasuks 1-adramaalise Lelu küla nelja taluga, mis asusid umbes 15 km kaugusel Käina kirikust, metsade põues ja väheviljakal liivasel pinnasel.

Rootsi pagenud rentnike asemikuna jäi kohale Pühalepa ehk Suuremõisa valitseja Andreas Wetterstrand (1674-1753) ning elas üle nii vene vägede maaletuleku kui katku. Tsaar Peetri täievoliline komissar Gerhard von Löwenvolde andis Tallinnas 9. veebruaril 1712 korralduse Hiiumaa kroonumõisate rendileandmiseks ooberstleitnant Johan Gustav v. d. Osten-Sackenile (1667-1717) ja major Fabian Gustav v. Aderkasile (1668-1725), aga juba 29. augustil 1715 ilmus tsaari käsk anda Hiiumaa ja Vormsi üle Admiraliteedile. See toimus siiski alles 1716. a kevadel, kusjuures opman Andreas Wetterstrand jäi endiselt teenistusse. Mõne aasta pärast leidis Kammerkoleegium, et senine majandamisviis ei ole otstarbekas ja andis 7. oktoobril 1723 käsu esitada detsembris revisjonimaterjalid, et saaks Hiiumaa mõisad soovijatele rendile anda. Viitsekuberneri vajalikud instruksioonid saabusid alles 11. veebruaril 1724 ning revisjon algas Partsil mõisas 19. mail 1724, kuid selle materjale ei ole säilinud. Seejärel saabus 6. septembril 1725 Tallinna käsk Kammerkoleegiumilt: anda Hiiumaa kroonumõisad rendile parun Fabian Ernst von Ungern-Sternbergile (surnud 1733), alates 1725 lihavõtteist. Tallinnas anti

käsk rendilepingu koostamiseks alles 20. detsembril 1725. Rentnikule anti üle Pühalepa, Partsi, Putkaste ja Kõrgessaare ilma Orjaku ja Hiessaare mõisata, mis olid juba enne rendile antud. Rendilepingu kestuseks oli määratud kuus aastat, kuid juba 1727. aasta suvel saabus uus käsk – anda need mõisad samadel tingimustel 12 aastaks rendile ooberst Bernhard Friedrich v. Rosenthalile. Too suri 1734 ning pärijate nimel teotses edasi väimees Otto Reinhold v. Delwig (1686-1739). Samad mõisad anti 1739 jälle 12 aastaks rendile ratsakaardiväe leitnandile Karl Gustav v. Lilienfeldile (1711-1759). See abiellus 1741. aastal vürstitar Sofia Odojevskajaga, kes pärast 1741. aasta detsembris toimunud paleepööret langes kohtu alla uue tsarinna Jelizaveta Petrovna laimamise pärast ning saadeti 1743 Siberisse, kuhu mees temale vabatahtlikult järgnes. Mõisad lubati 23. novembrist 1744 kuni renditähataja lõpuni tema vennale, Jakob Heinrich v. Lilienfeldile (1716-1785), seega kuni 1751. aastani. Senati ukaasiga 31. juulist 1751 sai Putkaste mõisa rentnikuks premier-majoor Carl v. Swenson, kes kohe andis volituse mõisa vastuvõtmiseks ja majandamiseks Vaemla mõisa omanikule leitnant

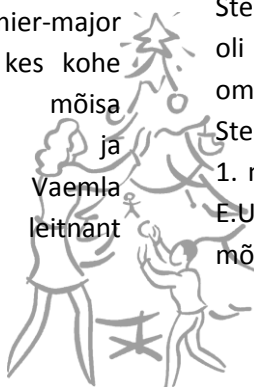
Heinrich Caspar v. Stackelbergile (1702-1778). Mõis anti üle 19. juunil 1752 ja pidi jääma tema valdusse kuni 1764. aastani. Kuid rootsiaegse omaniku Axel Julius De la Gardie pojatütre Ebba Margareta Stenbocki (1704-1775) päranditaotluse üritused õnnestusid lõpuks ja juba 26. mail 1755 võttis tema poeg Carl Magnus Stenbock oma ema volitusel vastu Putkaste mõisa. Ema pärandi jaotamisel 1776 langes Putkaste teisele pojale, ooberst-leitnant Johann Stenbockile. 6. juulil müüs ta selle oma nooremale vennale Jakob Pontusele (1744-1824), kes pärandi jaotamisel oli saanud Suuremõisa omanikuks.

Oma suurte maavalduste tulukuse tõstmise eesmärgil oli Jakob Pontus Stenbock juba moodustanud mitu karjamõisa ja kiires korras laskis ta ka Putkaste kolmest külast (Jausa, Männamaa ja Ühtri) moodustada Aadma karjamõisa. Rahapuuduses pantis ta 10. märtsil 1792 Putkaste koos Aadmaga kuuekümneks aastaks Tallinna Kohtukoja nõunikule ja hilisemale Tartu Ülikooli viitse-kuraatorile Johann Friedrich Emmanuel Ungern-Sternbergile (1763-1825), kes oli Kõrgessaare ja Lauka omaniku O. R. L. Ungern-Sternbergi vennapoeg. Juba 1. märtsil 1797 loovutas J. F. E. Ungern-Sternberg Putkaste mõisa (ilma Aadmata) oma

onule Christian Renatus Ungern-Sternbergile (1746-1808), kellelt sai vastutasuks Haapsalu-lähedase Ungu mõisa ning see omakorda andis 15. septembril 1799 Putkaste kui pandivalduse üle oma vennale, Otto Reinhold Ludwig Ungern-Sternbergile (1744-1811), kelle valduses oli selleks ajaks juba suurem osa Hiiumaast. Viimase tütar Magdalena Christine Auguste (1777-1840) oli 1793 abiellunud Peter Gustav Stackelbergiga (1762-1826), kes 2. veebruaril 1805 sai Putkaste endale. Edasi kanti Putkaste 30. aprillil 1837 nende poja Otto Alexander Stackelbergi (1812-1887) nimele ja sellelt 7. aprillil 1885 omakorda pojale, Karl Adam Eduard Stackelbergile (1845-1911).

Nii oli Saulepa ehk Putkaste koos talumaadega kuni 1626. aastani ainult 4 adramaa suurune eramõis, mille siis ostis Jakob De la Gardie lisaks teistele oma mõisatele Hiiumaal. Seejärel allutati Putkastele terve Käina vakus ja ka Orjaku vakus. 1630-ndail aastail moodustati Orjaku laiu põhjatipule ratsurimajand, mida 1688. a kasutas ratsateenistuse leitnant Sven Karm ja mille nimeks oli siis Ninna Hof, hiljem Orjaku mõis.

Orjaku vakuse ülejäänud talumaad liideti Käina vakuse alla, kus need esinevad alates

1649. a vakuraamatust. Ilmselt 1781. a moodustatud Aadma karjamõis eraldati Putkaste alt 1792 iseseisvaks mõisaks. Oluliseks muutuseks oli Aadma müümine 24. juunil 1815

mereväe leitnant Carl Johann v. Gernetile (1766-1857), millega Aadma muutus Vaemlale kõrvalmõisaks ning püsis sellisena kuni Eesti maareformini. Gernetid pärinesid Tallinna

kaupmeeste hulgast ja suutsid oma Hiiumaa mõisaid majandada selliselt, et isegi Tallinna baltisaksa ajalehte jõudsid artiklid, mis mõistsid hukka nende käitumist talurahvaga.

Artikkel on pärit ajalooajakirjast „Kleio“ nr 4 (14) 1995

Mälestusi kodusaarelt

August Kubja

Kodu... Selles sõnas on midagi salapärast, midagi sõnulseletamatut, mida ei suuda asendada ükski võõrkeelne sõna ega mõiste. Oma rännakul olen kohanud kaasmaalast, kes oli tahtnud unustada kodu. Ta ei lugenud ühtki eestikeelset raamatut ega ajalehte. Kirikus, mille liige ta oli, kõneldi ainult inglise keelt. Piiblit luges ta inglise keeles ja palvetas Jumala poole inglisekeelseid palveid. Pärast tema surma ei leitud ühtki eestikeelset raamatut ega kirja ta järeljäänud asjade seas. Kuid oli siiski üks mõiste, millele inglise keel ei suutnud anda õiget vastet: kodu...Üks tema kirjutus algab: „My right kodu comes to me at right time, in right ways and I recognize it and give thanks for it.“ Siin oma üksinduses igatses ta tõelise, õige ja tuleva kodu järele. See olukord, milles ta elas, ei asendanud kodu, vaid jättis kodutusetunde ja igatsuse selle järele.

Seda sõna ei saa tõlkida võõrkeelde, samuti ei suuda ükski paik maailmas asendada meie hinges seda väikest lihtsat eesti kodu ega suuda asendada selle ümbrustki.

On ilu ja vaatepilte, mida ükski kunstnik pole suutnud veel jäljendada ega lõuendile maalida. Isegi äike tõi sellise suurepärase looduspildi esile. Suvel, kui äike oli üle läinud ja päike jälle paistis, siis oli nii ilus kaugemal mõni üksik talu valendava korstnaga, kollendava viljapõllu keskel, taamal tagapõhjaks roheline mets, üleval tumesinine taevas, mille tumedale pinnale ilmusid aeg-ajalt kord siin, kord seal heledalt sähvivad sakilised välgujooned – pilt, mille raamiks poolkaares värviline sädelev vikerkaar. Tasane kaugenev kõuekömin, nagu salapärase mootori mürin, mis kõike seda ilu ja suurepärast vaatepilti ekraanil hoidis. Ilu ja värvide harmoonia, mida inimaju vaevalt suudab järele aimata, kui see tema silme eest kadunud.

Kusagil ei kohise mets nii rahustavalt kui kodus. Ja mänglevate lainete vaevalt kuuldav õrn koha rannal, õhtupäikese kiirtes kullatud pilvede all ... Ja kodu vaikus ja rahu, seda ei leia sa maailmast ialgi enam ...

Kui inimene kasvab üles, rännates ühest paigast teise, mõned aastad elab ühel pool, siis rändab jälle teise ja kolmandasse paika, -

missugune koht jääb siis tema õigeks koduks?

Psühholoogid ja pedagoogid on seda küsimust uurinud ning arvavad, et inimese tõeliseks koduks jääb see paik, kus ta üles kasvab seitsmendast kuni neljateistkümnenda eluaastani. Seitse esimest eluaastat jätvat lapsele kodususetunnet. See väide ei pea hästi paika, sest olen ise selline rändur, kes esimesed seitse aastat ühes paigas ja järgmised seitse teises paigas elanud, kuid seitsme esimese eluaasta mõju veel suuremgi olnud kui järgmiste aastate mõjutused. Need aastad võivad olla kui kõrvalepandud kinolint, mida kaua aastaid ei ole kasutatud, aga siiski on igal heli, värv ja pilt viimse pisiasjani alles hoidunud ning alateadvuse kaudu meid mõjutanud.

Emmaste.

Vancouveri saarel Briti Kolumbias Honeymoon Bay laagris oli suure seedrikännu otsa tehtud lillepeenar. Kevadel kõige esimeseks ilmusid krookused, siis dafidillid, valged nartsissid ja hiljem ühel peenraserval, nagu äraeksinud, kolm väikest lillekest. Ühel õhtul kui töölt tulin, olid nende õied täiesti lahti lõõnud. Ma

ei teadnud nende nime, ei eesti ega inglise keeles, aga tundsin, et nendel lilledel oli maagiline jõud ja vägi, just nagu muinasjutus. Aeg läks tagasi, kaugus kadus, olin väike seitsmeaastane poisike Hiiumaal Emmaste mõisa tallmeistri toa trepil ja vaatlesin neid väikesi lillekesi, mida pärast seitsmendat eluaastat polnud enam iialgi näinud. Kõik mõisa ümbrus tuli elavalt meelde, inimesed, hobused, vankrid ja kogu see maa-ala, mida seitsme aasta jooksul olin suutnud avastada. See meenus nii elavalt, nagu oleksin alles eile sealt lahkunud. Tamme koppel, kus isa tihti hobuseid karjatas. Vaade Tamme kopli nurgalt üle laiuvate põldude ida poole, kust vaadet takistas vana viinaköögi taga männiku roheline müür, millest kiriku torni terav tipp vaevalt välja paistis.

Lõuna poole oli vaade avaram, üle põldude lage rand, rannas mõisa tuuleveski, selle juures telefoniputka, kust kaabel mere alt Saaremaale läks; kaugel Tärkma küla piiril Vesiaia juures paistis üksik suur tammepuu ja sealt edasi sinine merepind, mille taga nagu palistusena tumeroheline Saaremaa mets. Iga valge laeva ja paadi puri oli veepinnal selgesti väljapaistev. Põhja poole üle põllu jäi kirikuhärja koppel ja kopli taga mets. Mõis jäi

Tamme kolist läände. Et lääne poole vaadata, tuli minna mõisa õuest läbi hobusetalli läänepoolsele nurgale. Sealt paistis läänes üle põllu Lepiku küla, lõunas meri ja Saaremaa mets. Põhja poole üle Paja kopli Murru mets ja uus põld kuni Riida külani, kus asusid sulaste elumajad.

Männik varjas endas tähtsaid asutusi. Kest männikut asus kirik, lääne pool männiku ääres kirikumõis, põhja pool Olima kaev, Vene Juku pood ja Breveri maja. Ida pool männiku servas Kaup Jüri pood, kaugemal Viiterna küla ja Onno Priidu pood vanas Nõmme kõrtsis. Lõuna pool Nõmme koolimaja, mõisa metsavahi maja ja vana viinaköögi juures Köögi Mihkli koht. Männikut nimetati Nõmme männikuks. Maanteed mööda ida poole minnes pidi tulema Tilga männik ja Prassi mägi ning kaugel nende taga teised mõisad: Putkaste, Vaemla, Orjaku, Kassari ja Suur mõis, milles pidi asuma tondikamber, kus tondid ühtki inimest öösel magada ei lase.

Ükskord sõitsime isaga Tärkma külast läbi ja mööda randa kuni Ranna Peetrile. Ranna Peeter oli Papsi ranna heinamaavaht.

Kui määratleda piirkonda, mida enne seitsmendat eluaastat suutsin avastada ja tundma õppida, siis oleks see

järgmine: idas Ranna Peetri, Tärkma küla, Viiterna küla, Nõmme männik ja koolimaja – kiriku nimi on Emmaste. Põhjapiir: Olima kaev, Riida küla ja Murru mets. Läänes: Viiri koolimaja, Viiri pood, Viiri, Pärna, Sõru ja Lepiku küla. Lõunas: meri – Soela väin – ja selle taga Saaremaa mets. See maa-ala ei olnud kuigi suur, sest Olima kaevult randa võis olla umbes kolm kilomeetrit ja Ranna Peetrilt minnes mööda randa kuni Sõruni ei olnud palju üle viie kilomeetri.

Selle keskel asus Emmaste mõis. See oli nagu riik omaette, kus paljuasju tuli tundma õppida. Kõige esimeseks olid hobused ja vankrid, sest aknast välja vaadates paistis tuppa, kui hobused tallist välja toodi ning tagasi viidi, samuti ka see, kui neid vankri ette rakendati või välja sõideti. Töövankreid oli mitu eri liiki: landoo – suur neljahobusetõld, kupee – väiksem tõld kahele hobusele. Kaless, saraban, suur jahivanker, postvanker ja pinkvanker. Tõllakuuris, kus vankrid asusid, tahtsin alati vaadata, eriti siis, kui neid määriti ja puhastati.

Hobustest mäletan kõrbi laugaga täkku, kes mind esimest korda sõidutas isaga kaasas vana-aasta õhtul suure pinkvankriga kirikusse. Mauri oli punase lauguga kõige suurem mõisa hobune,

siis kaks kõrbi Kriisa ja Aasa, kaks musta Saatan ja Saatanella ning hulluks ehmunud väike must Ratas. On küll palju hobuste pilte vaimusilma ees, aga nende nimesid ei mäleta. Nagu inimene võib hulluks minna ehmatuse ja hirmu pärast, nõnda juhtub seda ka loomadega. Oma nime oli Ratas sellest saanud, et ta kunagi ei käinud sammu ega jooksnud, vaid alati kargas tuhatnelja. Ta oli külas üles kasvanud ja väga tasane ning vaikne olnud neljaastase. Ühel talvehommikul oli peremees läinud metsa puid tooma ja ohjad jätnud hobuse selja peale. Nagu teada, ei maga talvel teder puus, vaid kaevab ennast lumme magama. Kui peremees oli hakanud puid reele laduma, oli teder hobuse kõrvalt lumest lendu tõusnud, hobune oli ehmatanud ja üksinda koju jooksnud. Sellest päevast alates oli hobune hulluks läinud ja ei olevat enam sammu käinud ega traavi jooksnud, vaid kihutanud tuhatnelja. Peremees oli siis hobuse mõisa parunile müünud, kuid mõisaski ei saadud viga enam parandada.

Mõisa õuel liikudes sai tundma õppida inimesi, kõiki mõisa inimesi. Mõisa öövaht oli Mihkel, temal oli püssi kandmise luba ja ta tõi iga päev Olima kaevust suure aamitäie joogivett –

puurkaevu vesi ei olnud hea. Kärner Jaa, puusepp Peet – mõisa puusepp. Üks teomeestest, kes alaliselt mõisa teotoas elasid, oli Tenn Juhan. Alveus Andres elas vanas viinaköögis, aga seda ei mäleta kus Sahalini Priidu elas. Öövaht Mihkel, Sopi Peet ja Teekel Juhan elasid Riida külas, neil kolmel olid pikad habemed. Sopi Peedul oli kõige suurem ja ilusam habe, ta oskas varrastega kududa villaseid särke, kampsuneid ning sokke. Teekel Juhan oli piimamees, viis Emmaste mõisa piima Orjaku juustukotta. Mõisa sepaks oli Rahutu Mihkel, sepa poisiks Lille Priidu. Nurst Mihkel oli masinistiks lokomobiilil ja rehepeksumasinal.

Kutsa Peeter, tallipoisid Kupja August ja Hernes Gustav – need olid nagu omad inimesed. Valitsejatest mäletan kaht: Kõösel, keda kutsuti Vene sõjaväkke, ja pärast noor Badram, kes kandis prille. Pähk Antonil oli suur kahe reaga suupill, millel oli kaks kella peal. Selle mängu tahtsin alati kuulata.

Küla meestest mäletan: Madise Simmo, Pendison Sassa, Kõpu Peeter, Kärnudi Andres, Kitu Juhan, Viiri Laasi Juhan,, Jürna Peet ja Lepiku Simmo. Nelja kaupmeest mäletan: Kaup Jüri, Onno Priidu, Vene Juku ja Viiri poes Viiri Murru Liisa.

Elu mõisas.

Kevadel oli põldude kündmine ja seemendamine. Oli kaks külvimasinat, heinaseemne külvaja ja vilja külvaja. Põllutööriistadest mäletan järgmisi: äke, vedruäke, taldrikäke, kultivaator, kolmevāndalised külvisahad, põllurull ja rõngasrull, mille hāāl oli kaugele kuulda, kui sellega rulliti. Puusepp Peet oli külvimees, kõige kiirem hobune valiti külvimasina ette. Suvel oli heinaniitmine ja loovõtmine, tööriistadeks olid niidumasinad ja hobuserehad. Sügisel viljalõikus, lõikusmasinad on eriti meelde jäänud – nagu suured mitmetiivalised täristajad linnud, kes mööda viljapõllu äärt roomasid, küll tiibu lehvitates, aga iialgi suutmata lendu tõusta. Esimene, teine ja kolmas tiib kohendas vihku lõikuslaua, neljas pühkis selle jälle puhtaks.

Vilja kogumine ja vedu rehte, hiljem vilja peksmine, mis mitu nädalat kestis. See aeg oli enne Esimest Maailmasõda – rahuaeg. Inimesed ei olnud enam mõisa orjad, vaid töölised said kindla palga ja oli kindel tööaeg. Masinad kergendasid nende tööd, masin külvas seemne, lõikas heina ja vilja, mais peksis ning tuulas vilja. Tol ajal oli ennustajaid, kes kuulutasid inimkonna õnneaega. Teadus, haridus ja

tehnika pidid tooma inimkonnale õnne. Oli neidki julgeid ennustajaid, kes kuulutasid juba piiblliliku tuhandeaastase rahu algust. Aeg kahe maailmasõja vahel andis uut lootust ja ennustati uuesti. Üks meie riigi ministreid armastas alati toonitada: "Eesti riik on igavene, eesti rahvas on igavene, igavesti kestev". Mõned aastad hiljem oli neil riigimeestel häda ja appihüüd: "Eesti riik hävib ja rahvas hävib, aidake meid!" Kuidas võib üks igavene riik ja rahvas hävida? Nüüd ma olen uuesti lugenud siinsete riigimeeste uusi ennustusi. Üks Kanada eelmise parlamendi liikmeid Elmore Philpott kirjutas: "Praegu on kõige õnnelikum ajajärk inimkonna ajaloos ühel lapsel maailma sündida!" Kas peab see inimlik ennustus paika või puruneb nagu eelmised, seda näitab tulevik. Jumala riik on igavene ja inimesed ei suuda kunagi luua igavest riiki. Üks mälestus on kaasa toonud rea teisi kaasa, kuid lähen jälle tagasi.

Mäletan suurt bagerit, mis süvendas merd Sõru silmas, tehes palju kolinat ja mürinat töötamise ajal.

Esimene koolipäev Nõmme koolis. Oli kombeks ja lubatud, et kooliskäijad lapsed võisid oma nooremaid õdesid-vendasid laupäeviti kooli kaasa võtta, kus nad oma õpitud osi võisid üles

öelda ning kooli korraga tutvuda. Vanem õde Elise käis koolis ja võttis mind ühel laupäeval endaga kooli kaasa. Mis osa ma seal lugesin, seda ei mäleta, aga see on meelde jäänud, et Teekel Eduard ja Kiviselja Theodor taplesid vahetunnil, pekstes üksteisele raamatutega pähe.

Mõisa parun oli poissmees ja mäletan ta pulmi. Aida ees oli rida laudu ja pinke üles seatud, kus söödi ja joodi. Torupilli Juss oli oma pilliga ka pulmas, sakste pulmad ja laulatus peeti linnas. Pruutpaari kojusõit pidi olema öösel kell kaksteist. Mõisa trepi ette viiv sõidutee oli varjatud mõlemalt poolt hekiga, heki äärde mõlemale poole oli tõmmatud traat ja sellele teatud vahemaaga üksteisest asetatud ümmargused paberist hiina laternad, mille sisse olid küünlad pandud. Ka trepp oli nendega dekoreeritud. Olin ema süles ja ootasin seda aega, millal küünlad põlema süüdatakse, aga uni sai võimust ja ei näinud ma midagi. Meie emal oli ilus „seppel“, mida me tahtsime alati vaadata. Seda hoiti erilise kaanega vaka sees, seplivakas. Olen lugenud hiiu sepli kohta kirjutust, milles on öeldud, et see oli eriline pruudipärg. Aga sõna pärg ei ole siiski õige mõiste, õigem oleks öelda: pruudikroon. See oli ümmargune, kõvast papist tehtud, kuus kuni

seitse toli kõrge, papp oli kaetud punase kaleviga ja kalev kaetud tihedalt klaashelimestega, nõnda, et riie vaevalt märgata oli. Ühel pool keset helmeid oli umbes kahetollise läbimõõduga ümmargune klaaspeegel. Päikese käes ja tule valgel säras ning sätendas seppel. All sepli sees oli eriline peaase tehtud ja seda võis kõvasti pähe kinnitada. Ema tahtis seda hoida lastele mälestuseks, aga kirikuõpetaja Embeck teadis, et emal see oli ja käis senikaua peale, kuni ema selle ära müüs viie kuldrubla eest eesti rahva Muuseumile.

Noorema õe Salme sündimise päeva mäletan selgesti. Oli ilus suvine päev, kogu päeva pidin üksinda väljas mängima. Tahtsin aknast tuppva vaadata, kuid aknad olid kaetud, midagi ei näinud.

Parunit ja ta prouat pidime alati teretama, kui juhtusime neid nägema. Ükskord eksisin selle kombe vastu. Olin minemas tõllakuuri vankreid vaatama, aga parun tuli just tõllakuurist välja, minule vastu. Ma ei tahtnud teda teretada, sest teretamisel tuli seisma jääda, müts peast võtta, kummarduda ja ütelda: "Tere, parunihärra!" Keerasin kohe ringi ja tulin tagasi. Üle öla vaadates nägin, et parun tuleb mulle järele. Kiiresti läksin toa juurde. Ema küüris parajasti

eeskoja pörandat. Läksin ema seljatagant läbi tuppa ja pugessin voodi alla. Parun oli ema noominud: "Te peaksite oma lapsi õpetama, et nad oskaks mõisavanemaid teretada."

Talvel, kui mõisa tiigist jääd võeti, ei olnud lastel enam luba tiigile minna, aga siis oli suurim lõbu lahtiste jäätükkide peal joosta. Tiigil oli jää tükkideks saetud, aga ei olnud jõutud veel ära vedada. Isa ja ema sõitsid pühapäeval kodunt välja, jäime õega kahekesi koju. Oli kõvasti keelatud tiigile minna. Aga teised lapsed läksid ja meie läksime ka jäätükkidega sõitma. Kord tahtsin ühelt jäätükilt teisele hüpata, aga vahemaa oli liiga lai, jalg libises ja kukkusin tiiki. Teised lapsed tõmbasid mu välja, aga olin üleni märg. Õde viis mind kohe tuppa, võttis riidest lahti ja saatis alasti voodi teki alla. Oli hirm keelust üleastumise pärast. Karistust ei mäleta.

Suvel tiigi kaldal sain hane käest peksa. Kui hanel on pojad, on ta väga tige ja vihane. Liiga ligidale läksin, hani lendas mulle selga, pidas nokaga riietest kinni ja tiivanukkidega peksis mind. Jällegi teised lapsed päätsid mu ära.

Kui proua mõisa tuli, siis elu muutus mõnevõrra. Iga kesknädala õhtul oli mõisas palvetund. Proua mängis harmooniumil laulule kaasa

ja luges palveid. Kodus tuli igal õhtul enne voodisse minemist lugeda salme: "Kas on linnukesel muret, mis ta sööb, kas ta nälga sureb" või „Oh, Jeesus, hästi kata mind kana pojukest“ või „Väsind silmad kinni läevad“.

Alati pidime enne sööki söögipalvet lugema, mida vanema õega kordamööda tegime. Pärast sööki käsi kokku pannes tuli öelda; "Jeesus tänat, kõht täis, aitäh süüa andmast".

Mäletan, kui ema ostis suure Piibli ja väikese lasteraamatu, „pildipiibli“. Oli raamatuid, aga minule keelatud lugeda ja need seisid kapis luku taga. Oli ainult mõni päev nädalas, kus tohtisin raamatuid lugeda. Paruniproua oli lastest väga huvitatud ja uuris nende huvid ning tegevuse kõik järele. Minu kohta leidis, et minu raamatute lugemine ja huvi nende vastu on üle normaalse lapse piiri, ning keelas selle ära.

Jõulupuu oli igal aastal mõisa suures saalis ja seal jagati kingitusi. Jõuluvana ei olnud. Kes maskides käisid, olid mardid ja kadrid. Sain valitseja käest ühel aastal kingituseks väikese pasuna, mis mulle väga meeldis. Parunil oli suur jahikoer Tasso, kes tihti mõisa õuel ringi jooksis. Tahtsin Tassoga tutvust teha, aga see ei pannud lapsi tähelegi. Jahikoerad pidid ise juurde

tulema, kui pasunat puhud. Ühel hommikul õue minnes nägin, et Tasso läheb karjatara poole, jooksin ruttu tuppa, võtsin pasuna ning jooksin kiiresti õue tagasi. Puhusin pasunat, Tasso jäi seisma, vaatas korra minu poole ja jooksis edasi. Minu pasunal ei olnud mingit ligimeelitamise jõudu ega väge juures.

Suvel oli mõisarahva ühine väljasõit rohelisse. Suure jahivankriga sõideti siis saare kõige ilusamasse kohta. Kõige ilusamaks kohaks peeti Kassari mõisa niitu, mis oli tol ajal hästi korrashoitud pargitaoline looduslik heinamaa pärnade, vahtrate, jalakate, tammede, haabade ja paljude metsõunapuudega. Ühisel väljasõidul oli seal koos Kassari, Vaemla, Putkaste ja Emmaste mõisa rahvas. Eesti Wabariigi ajal peeti seal üldhiiuamaaline vabaõhujumalateenistus, mille korraldajaks oli baptisti kogudus.

Esimene näitemäng toimus põllutööriistadekuuris. Olin isa süles, et paremini näeks. Näitelava mäletan, aga näidendit ei mäleta. Siis tõi elu ise ühe näidendi ette, mis kurvalt lõppes. Olime kutsutud paruni ja ta proua juurde lõunasöögile. Istusime söögitoas laua ääres, parun ja proua istusid laua taga, kutsari Kuningunde ja Alfred istusid laua otsas, minu õde

Elise ja mina istusime paruni ja proua vastas, üks laua ots oli tühi. Proua vaatas selle järele, kuidas me sõime ja et oleksid õiged söögikombed. Söömise ajal ei tohtinud suud lahti olla, kogu närimise ajal tuli suu kinni hoida ja neelamise ajalgi pidi suu kinni olema. Ei mäleta, et minul oleks sellega mingit raskust olnud, aga õde räägib tänapäev veel, et temal oli neelamise ajal ikka tahtnud suu lahti tulla. Siis äkki selle hoolsa töö ja õppimise sekka sündis mingisugune hääl ning proua küsis kohe: "Mis hääl see oli?" Kutsari Kuningunde, kes kõige kiirema mõtlemisega oli, vastas kohe:

"See oli parunihärra „tussu puuks"". Seda kuuldes hakkasid proua ja parun naerma ning mitu korda ütlesid järele seda sõna „tussu puuks“. Kas me olime täielikult oma söögikombed ära õppinud või oli proua meid unustanud, pärast meid keegi enam ei õpetanud ja sõime edasi ning tohtisime lõbusad olla. Lõbus oli sakstega ühes süüa ja naerda, aga õhtusöögi ajal kodus oli seda kurvem. Õe kord oli söögipalvet lugeda. Kui palve loetud ja sööma hakkasime, tegin ka oma valju „puuksu“ ja puhkesime õega mõlemad valjusti naerma. Isa märkas, et see

oli meelega tehtud ja kohe käratas: "Sina häbemata poiss, mis sa söögilaua juures teed, sa oled peksu väärt." Püüdsin ennast kaitsta, öeldes: "Saksad teevad ikka sedamoodi." See vihastas isa veel enam: "Vaata, kus mul parunihärra." Võttis mul kõrva äärest juustest kinni ja viis mind söögilaua juurest nurka seisma, öeldes: "Et sa täna enam söögilaua juurde ei tule." Õde puhkes nutma, ta võis laua juurde edasi jääda. Nii õnnetult lõppes see sakste mäng. Sakste kombed ei passinud talupoegadele.

Inimarengu vähikäik

Elmar Hollmann

Sõja eel töötas Käina vallamajas üks ametnik - vallasekretär Hänni. Vallavanem oli auamet. Valla palgal oli veel koristaja-käskjalg, keda kasutati peale põhitööd juhul kui oli vaja kiiresti mingi korraldus kuhugi edastada. Telefoni omasid tollal vaid sideasutus, kool ja kauplus. Nõukogude ajal nimetati vallavalitsus täitevkomiteeks, sekretärile lisandus täitevkomitee esimehe palgaline ametikoht.

Endised ametnikud langesid NKVD terrori ohvriks. Orjaku talupidaja August Teesalu, kes oli Käina vallavanem, küüditati kogu perega Venemaa avarustesse.

Sõda. Saksa okupatsioon, ca 60-70 tuhat eestlast põgenes elu kaalule pannes väikestel kaluripaatidel läände.

Saksa julgeoleku politsei (gestapo) ja eestlastest omakaitse mehed tegid rahva hulgas järgmise puhastustöö. Endised ametnikud täitsid ühishauda.

Taas nõukogude võim ja NKVD järglase KGB ohvriks langesid saksa-aegsed

ametnikud. Tuleb tõdeda, et need, kes langesid võõrvõimu ohvriks või põgenesid terrori kartusel läände, olid rahva eesrindlikeim ja harituim osa.

Kolhooside algperioodil suunati mind Käina valla kolhooside instruktor-raamatupidajaks. Sel ajal oli valla palgal samuti vaid paar-kolm ametnikku.

Poliitiline situatsioon Moskvas ja Jeltsini esilekerkimine võimaldas 1991. aasta augustis taastada Eesti Vabariigi iseseisvuse. Järgnes erastamine, ärastamine ja otsene vargus. Seni hästi toiminud põllumajanduslik tootmine suures osas likvideeriti. Maarahvas jäi tööta ja pages linnadesse.

Möödunud on 20 aastat. Loodetud jõukuse asemel virelevad paljud vaesuses. Ebakompetentse juhtimise tulemuseks on majanduslik allakäik, sajad pankrotid, tühjenevad külad, töötus. Kümned tuhanded on taas kodumaa tolmu jalgeilt pühkinud ja siirdunud võõrsile, lootuses leida tööd ja leiba.

Riigi üks tunnuseid – oma raha – likvideeriti. Kasutusele võeti ebastabiilne euro. Skandinaavia pangad kasutasid juhusid ja võtsid Eesti panganduse üle, viies kasumi näol saadud miljonid maksuvabalt riigist välja. Enneolematu kuritegevus!

Vargused, rööv, mõrvad, tuhanded kodutud, joomarlus, narkootikumid ... See on tänapäeva tegelikkus, mis laostab rahva vaimset tervist. Mullune 22. detsembri „Õhtulehes“ väitis politsei asjatundja Koit Pikaro, et kolmandik jõustruktuuride töötajast on lihtsalt lollid. Ränk süüdistus, kuid annab ainet mõtlemiseks.

Võrreldes sõjaeelsega, on maaelanikkond vähenenud ca 30% võrra või enamgi. Siit küsimus: miks peab vallamajas 2-3 ametniku asemel kaasajal istuma 10-15 ametnikku. Kas tänapäeva ametniku ajupotentsiaal on kordades nõrgem oma eelkäijast või nad istuvad ametipostil suhteliselt heal palgal ja teesklevad töötamist! Omavalitsuste reform on eluliselt vajalik.

2.märtsil 2012 Kärđlas

Taasiseseisvumise mõrud viljad

Elmar Hollmann

Vabadusvõitlejate ja
repressseeritute Hiiumaa
ühingu liige

20. augustil tähistasime Eesti
Vabariigi 21.
taasiseseisvumise päeva. Sel
puhul demonstreeris ETV kell
19.10 filmi „Klassikaaslased
1943. aastast. Unustatud
mälestused“.

Olin üks neist, kes sel
mälestusväärsel aastal
vabatahtlikult astus SS-
ridadesse, nagu kõik need,
kellest filmis jutt. Tuhanded
eestlased olude sunnil võõras
mundris andsid oma elu Eesti
Vabariigi taastamise nimel.
Tol korral see ei õnnestunud.
Aastad teevad oma töö.
Meid, SS-veterane, jääb üha
vähemaks. Hiiumaal elab veel
vaid 16 kunagist saksa
mundri kandjat.

Minu sõjaaegset tegevust
Eesti vabariigi taastamise
nimel on seni võimul olnud
presidendid kõik vääriliselt
tunnustanud. Neli aastat
tagasi sai minust Kotkaristi
kavalier.

Lugesin hiljuti ajalehest, et
26 % noorukitest ei ole
armee teenistuskõlblikud.
Seega 26 noorukit sajast on
kas füüsiliselt või vaimselt
alaarenenud. Pole välistatud
ka see, et leiutatakse igasugu
nippe teenistusest

kõrvalehoidmiseks.

Häbiväärne olukord,
arvestades, et kõik see
toimub rahuaja tingimustes,
kusjuures valitsus
aktsepteerib seda. Taoline
olukord oleks välditav, kui
valitsus rakendaks
alternatiivset võimalust
tööteenistuse suhtes, mille
kestvus oleks
armeeteenistuse omast
pikem.

Olen saatusele tänulik,
vaatamata läbielatule – sõda,
haavatasamine, Venemaa
sunnitöölaagrid – jookseb
mul 90 eluaasta, kusjuures
ainuke miinus on sõjast
kaasasaadud kuulmispuue.,
mis on aastate jooksul
süvenenud tõeliseks
kurtuseks. Vaatamata sellele
tulen oma eluga rahuldavalt
toime. Mulle on suureks
abiks endine töökaaslane
Tooni Pöder, kellega töötasin
Hiiu Teedevalitsuses koos 17
aastat. Olen säilitanud
temaga väga head suhted
seni. Tema abistab mind
suhtlemisel kus vaja ja
mõningate olmeprobleemide
lahendamisel.

Poliitikahuviline olen olnud
noorusest alates. Nõukogude
ajal NLKP ridades viibimine
säätis mind ilmselt paljudest
ebameeldivustest, võttes
arvesse minu SS-tausta, mida
ma parteikomitees ei
varjanud.

Tänapäeval ei kuulu ma
ühegi erakonna ridadesse,
kuid jälgin pidevalt, mis riigis
toimub.

Nõukogude aegsest
eesrindliku majandusega
riigist, mida tollal nimetati
halvustavalt Moskva sigalaks,
on saanud üks vaesemaid
Euroopa Liidu riike ehk
teisisõnu kerjus, kelle
nälgivale elanikkonnale
saadetakse sadade tonnide
viisi toiduabi. Kärkla linna
vaestele jagati seda toiduabi
8.augustil. Nii toimub see üle
vabariigi. 25.augusti
„Õhtulehes“ on rasvane
pealkiri „Säh sulle Euroopa
Liidu toiduabi – pensionärid
jäeti ilma!“ Tartus hakati
toiduabi jagama kell 10, kuid
järjekord oli juba kell 6 ukse
taga.

Sama toiduabi baasil
organiseeriti supiköögid.
Näiteks Tallinnas ühes
sellises köögis saab iga päev
tasuta lõunasöögi 220
inimest.

Paljukirjutud nõukogude aeg
elati üle. Kõigil oli tööd ja leib
laual. Ma ei idealiseeri
nõukogude okupatsiooni
aega. Teame kõik, et
kaupluste lettidel valitses
tühjus, kuid teame ka seda,
et leti alt sai nii mõndagi
defitsiiti. Tol ajal valitses
mentaliteet „käsi peseb
kätt“.

Taasiseseisvumisajal erastati, ärastati ja varastati riik paljaks. Põllumajanduslik tootmine praktiliselt likvideeriti. Endise suurtootmise asemel võib praegu imetleda võsastunud kõlvikuid. Kõige selle taustal jagunes rahvas klassidesse. Käputäis rikkureid ja väga palju neid, kes elavad vaesuse piiril või allpool seda. Taolist kihistumist soosib ka praegune valitsus. Endine NLKP liige, härra Ansip, kes oli EKP Tartu Rajoonikomitee sekretär, on tänapäeval Eesti Vabariigi peaminister. Härra Ansipi loosung „Eesti viie Euroopa rikkaima riigi hulka!“, on vastupidi, kukutanud meid tagant neljandaks. Meist vähem teenivad vaid lätlased, bulgaarlased ja rumeenlased.

Härra Ansipi valitsuse arvele võib kanda kogu riigi majanduse laostamise. Pankrot järgneb pankrotile.

Välismaalased omandavad saiaraha eest Eesti riigi vara. Ka riigi üks tunnus –oma raha- vahetati ebastabiilse euro vastu, mille ostujõud kahaneb iga päevaga.

Viimastel päevadel antakse mõista, et senisest Euroopa Liidust peaks kujundatama Euroopa Riikide Föderatsioon, mis tähendab, et kaovad ka rahvuslipp, riigivapp ja oma rahvuslik armee.

Eeskujuks on toodud USA-s kehtiv valitsemisvorm. Päts müüs kunagi Eesti riigi maha püssipauguta. Näib, et Ansip läheb kaasajal sama teed.

Kümned tuhanded eestlased on kodumaa tolmu jalgeilt pühkinud ja siirdunud võõrastele, peamiselt Soome, lootuses leida tööd ja leiba, mida tänane Eesti Vabariik oma rahvale ei võimalda. Rahvas nälgib, palgad ja pensionid on naeruväärsed võrreldes

näiteks põhjanaabri Soomega. Samal ajal valitsus eraldab raha meist kolm korda rikkamate riikide toetuseks. See on tegelikult andestamatu kuritegu oma rahva suhtes.

Vapside hümnis on sõnad: “Eestimaa su mehemeel, pole mitte surnud veel...” Kahjuks on iseseisvuse eest võidelnud sõjameeste järeltulijail kadunud mehemeel. Neist on saanud apaatne, psüühiliselt haige ühiskond, kes pole objektiivselt võimeline hindama riigis tegelikult toimuvat. Sellise teovõimetu massiga on valitsusel hea manipuleerida ja teha oma ülbuses ükskõik mida iganes neil pähe tuleb. Kahjuks peab tõdema, et vaakum võimu ja rahva vahel süveneb pidevalt.

Tahaks loota, et rahvas järgmistel riigikogu valimistel ei komista sama reha otsa.

September 2012

2012 aasta

JAANUAR

- 2 Laternamatk Kassari veskist Piibuninale. Peatustes luges luulet Maris Varik. Teelaud Mõisa poes.
- 16 Ly Kaupsi loeng „Kuidas müüa käsitööd“ rahvamajas
- 20 Berliinis Grüne Wochel osales Triinu Schneider omanimelise õunamahlaga
- 28 Rein Tikka saavutas kolmanda koha autode lumerajavõistluses Kärddlas Posti tänava rajal
- 30 TV3 saates „Õhtusöök viiele“ Hiiumaa avasaates astus tublilt üles Orjaku Mõisakoha perenaine Maia Jõpiselg

VEEBRUAR

- 6 Tiiu Valdma loeng „Hiiumaa vammused ja kuued“ rahvamajas
- 7 Elina Jõpiselg võitis kolmanda koha 7-ndate klasside matemaatika olümpiaadil
- 9 Tartus ülevabariigiline „Teeme ära!“ läbiviimise arutelu. Osales Ester Tammis
- 13 Lõppes Leader-programmi projekt „Rannaküla Orjaku tuntuks meil ja mujal“, mille käigus valmistati muuhulgas küla postkaart ja reklaamvoldik
- 15 Kassari külavanem Toivo Platov asus töötutega Sääremäge võsast puhastama. Töö toimus 21 päeva
- 16 Täiskasvanud Õppija Nädala infopäeval Tallinnas esindas Hiiumaad Ester Tammis
- 26 Kassari haridusseltsi taasasutamise 17. aastapäev ja üldkoosolek

MÄRTS

- 3 Kodukant „Hiiumaa“ üldkoosolek Vetsi Tallis. Osavõtjad Ester Tammis, Tiivi Lipp ja Leonora Kääramees
- 24 KÜSK projekti lõpukoosolek Orjaku külamajas, kus esitleti kaasamiskava koos ettepanekute kaardiga uue Kassari saare üldplaneeringu algatamiseks. Projekti rahastas KÜSK ja see viidi läbi koostöös Kassari haridusseltsi ja Käina Vallavalitsusega

APRILL

- 11 Käina lahe-Kassari maastikukaitseala kaitsekorralduskava II etapi esimene avalik kaasamiskoosolek. Läbiviija Keskkonnaamet. Osalejaid 24
- 20 Leader -programmi toetusel valmis Orjaku sadama puhkeala

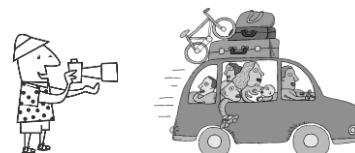

MAI

- 2 Saaremaa Laevakompanii kinkis oma 20. sünnipäeva puhul Orjaku sadama meresõiduharrastajatele 20 päästevesti.
- 5 „Teema ära!“ talgud Rahvamaja juures, kus olid ametis Tiivi Lipp, Heli Tuisk, Sæde Põllu, Valve Mölder, Hiivi-Liivi Mugamæe, Inga Mikk, Anna Lipp, Kristjan Lipp, Ants Kirsi, Lola Kirsi, Heidi Kirsi, Marje Vann, Tristan Paeorg, Martin Schneider, Iti Tikk, Linda Tikk, Kalev Kersen
.... ning Aino ja Oskar Kallase suvekodu juures, kus olid ametis Jaan Arder, Anu ja Kalju Hülgi, Tiiu Kopli, Tiina Selirand,

- Maarja Niimann ja Oliver Roosi, Merike ja Tõnis Niimann
... Orjaku küla kevadtalgud, osales 31 inimest
- 10 Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste suvekoolis Tugamanni veskis osales Ester Tammis
- 12 „Hiiumaa Suur Seiklussõit koos Ungru krahvi aarde otsinguga“ raames külastas Orjaku sadamat, infomaja ja veeloodimaja ligi sada mängus osalejat
- 13 15 aastat infolehe „Kassarimaa“ ilmumiseest
Kogumiku „Kodukant Hiiumaa – ajast aega“ töögrupi koosolekust Vetsi Tallis võtsid osa Ester Tammis, Merike Niimann ja Leonora Kääramees
- 15 Orjaku kalurid said esimesed tuulekala.
- 18-20 Ansambel „Õilajad“ kontsertreis Võrtsjärve äärde Rannu
- 19 Emmaste laadal käisid kauplemas Ülle Lorits ja Jüri Rebane
Kassari muuseumimajas muuseumiöö „Öös on kino“.
Näidati dokumentaalfilmi „Sõpruse“ kolhoosnike mälestustest kolhooside loomise ajast
... eluloofilmis Ants Viidalepast „Mees meistrite linnast“
... dokumentaalfilmi Ada Lundverist ja
... mängufilmi Aino ja Oskar Kallase elust „Põletav armastus“, mille võtted toimusid ka Kassaris 17-19 juunini 1996 aastal
Samas avatud näitus muuseumi ja haridusseltsi maalidest „Kassari kunstis“, kus tuntud ja tundmatud kunstnikud on maalinud meie saart ja inimesi.
Orjaku linnuvaatlustornis toimus Eest Ornitoloogiaühingu Tornide linnuvaatluspäev
- 20 Pühapäevakooli emadepäeva kontsert rahvamajas
- 25.05-25.09 Orjaku külamajas sai tutvuda Rannarahva Muuseumi näitusega „Vanad mõrrad“
- 29-1.06 toimus Orjaku sadamas ja külamajas Hiiumaa Merepäästeseltsi päästekoolitus

JUUNI

- 1 Kassari käsitööpoe avamine Kassari Puhkekeskuses. Poepidaja Margit Juur Käina lahe – Kassari maastikukaitseala kaitsekorralduskava II etapi teine avalik kaasamiskoosolek. Läbiviija Keskkonnaamet. Osales 17 inimest
- 2 III Tuulekala Festival Orjaku sadamas. Kalatoitude konkursi „Tuulest viidud“ esimese koha sai Ulvi Paat Vetsi Tallist ja teise koha Indrek Kääramees
- 4 Ilmus „Kassarimaa“ nr 31
- 5 Kodukant „Hiiumaa“ üldkoosolek
- 10 Orjaku külamaja avamine ja lahtiste uste päev kõigile huvilistele. Külaseltsi aastakoosolek
- 11 Kontsert „Sadama lood“ Orjaku infomaja terrassil, esinesid Marek Sadam ja Tõnu Laikre, publikuks üle viiekümne muusikasõbra
- 12 Ülemaailmse kudumise päeva raames toimus ühiskudumine Orjaku pubis
- 16 Kassari kalmistupüha
- 18 Kodukant „Hiiumaa“ üldkoosolek Valgu seltsimajas. Osalesid Merike Niimann ja Ester Tammis
- 20 Käina Gümnaasiumi XII klassi lõpetasid Kristiine Kääramees, Loore Kääramees, Annika Kääramees ja Mari-Liis Tammeleht
- 21 Kontsert Kassari kabelis sarjast „Kolm risti Kassari kohal“. Madalmaade ja inglise 17. ja 18. sajandi muusikat viola da gambadele esitasid Peeter Klaas ja Arvo Haasma.
- 22 Orjaku küla jaanituli küla kiigeplatsil, korraldas perekond Sokk
- 23 Sõru Puulaevade peol osalesid ka Orjaku sadama puu- ja muud laevad
Täika Vetsi Talli ees
- 26 Kassari kabel sai uue katuse, mille tegi Siim Soosteri ettevõtte OÜ Rooekspert. „Hiiu Leht“ nr. 50 26. juuni H. Kaptein Kassari kabel sai valge kuue ja uue katuse“
- 27 Orjaku külamaja seinale said üles Kassari saare ja Hiiumaa infokaardid, mis jagavad infot 24/7. Projekti toetas EAS Kohaliku Omaalgatuse Programm
- 30-1.07 Orjakus Tuletorni sadama kaile maaliti 19 meetrise läbimõõduga tuuleroos, mis on pühendatud neile, kes merel ning ühtlasi ka meenutuseks purjelaev

„Martha“ ümbermaailmareisist. Maaliti kunstnik Mila Balti kavandi järgi. Talgulis oli 17.

30 Täika Vetsi Talli ees

JUULI

6-7 Hiiu Purjelaeva Seltsi korraldatud XIII Hiiumaa paadimatk Orjaku-Koguva-Orjaku

6 A. Kallase näitemängu „Malle ülestunnistused“ etendus Soome Tuglase ja Kallase seltsile

7 Täika Vetsi Talli ees

7-8 Joosep Tikk ja hobune Paragon: rännak 120 km rahvusvahelistel võistlustel Kurtuvenai's, CEI2* I koht, Paragon tunnistati kõigi võistlushobuste seast parimaks taastujaks (Best Condition auhind)

9 Ott Arderile mälestuspingi avamine Sääre mäel. Idee Kassari Haridusselts. Teostus Jaanus Marlen. Filmis Eesti televisioon ja inimesi intervjueris Vahur Kersna

12 A. Kallase 1945. aastal kirjutatud kassariainelise näitemängu „Malle ülestunnistused“ maailma esmaettekannet rahvamajas. Tõlkija Järvi Lipasti. Lavastaja Raivo Rüütel. Osades: Evi Sadul, Triinu Schneider, Ulvi Uusaja, Margit Juur, Tiivi Lipp, Sander Kopli, Kalju Hülge. Etenduse lavaküpseks saamist toetas Eesti kultuurkapitali Hiiumaa Ekspertgrupp.

„Hiiu Leht“ nr. 42 10. juuli H. Roosna „Aino Kallas Kassaris tagasi, seekord lavalaudadel“

14 Kontsert Kassari kabelis sarjast „Kolm risti Kassari kohal“. Esines Mikko Perkola Soomest gambal. Kaastegev Arvo Haasma. Mängiti Mikko Perkola loomingut ja Prantsuse 17. sajandi muusikat.

Käsitöö ja omatoodangu laat Kärddlas. Kauplemas olid Inga Mikk, Merike Niimann, Jüri Rebane ja toitlustamas Vetsi Tall.

Täika Vetsi Talli ees

18 Etendus „Malle ülestunnistused“ rahvamajas

19 Kinoõhtu Kassari muuseumimajas. Taaskord näidati dokumentaalfilmi Ada Lundverist ja mängufilmi „Põletav armastus“

19-22 VIII Pärimusmuusika festival Hiiu Folk

20 Kassari kiigeplatsil esinesid Anu Taul ja Tarmo Noorma, Lauri Saatpalu ja Peeter Rebane, Kärt Tomingas ja sõbrad,

Tuulepuu, Margus Põldsepp, Üllar Saaremäe ja sõbrad, Tõnis Mägi ja Kärt Johanson, Kriminaalne Elevant.

21 Eesti Külaliikumise Kodukant eestvõttel „Avatud külavärvad“ Kassari saarel

Orjakus toimusid loodusmatkad, käsitöö- ja mereteemalised töötod, väljasõidud merele ja ETV saate „Ilus maa: ühe sadama tümps“ salvestamine

Esikülas ja mõisas toimusid kultuurilooline, ajalooline ja kirjanduslik ringkäik,

loodusmatk, roo- ja puutöötoad, kangakudumise ja saiategemise õppetunnid.

Hiiu Folgil Kassari Kiigeplatsil esinesid ansamblid Oort, Robirohi, Olavi Kõrrevec Orkestar, Svjata Vatra, Aamos Duo (Shetland/Norway), Metsatõll

Kassari kabelis Elo Kalda keskkõ kandlekontsert „Kannel öös“

- 22 Kassari kabelis andsid kontserdi Eva Eensaar ja Maria Peterson
- 28 Täika Vetsi Talli ees
- 30 Etendus „Malle ülestunnistused“ rahvamajas
- 31 Kinoõhtu Kassari muuseumimajas

AUGUST

- 2 A. ja O. Kallase suvemajas „Pildikesi Mäealuse külast“ oli jutuaamine ja piltide vaatamine külas suvitanud kirjanikest, keda tutvustas Paja Anu Suvekassarlase Maarja Unduski nahkmaalide näituse avamine Kärddlas Pikas Majas
- 3 Põltsamaa Linnaorkestri õhtukontsert „Lest ja lammas“ õuel
Kärddla kohvikutepäeva eelkohvik „Sadam kutsub“ Orjaku infomajas. Kohvikut aitasid läbi viia Tiina, Loore, Indrek, Helika, Greete, Anni, Margit. Kõpsetised valmistasid Maia, Ruta, Helje, Leonora, Marge.
Orjaku infomaja terrassil etendas Läsna küladeater lugu „Pulli pubis“. Pealtvaatajaid üle kuuekümn
- 4 Täika Vetsi Talli ees
- 5 Lääne-Virumaa Läsna teateri etendused „Pulli publi“ ja „Koosolek“ rahvamajas
Kärddla kohvikutepäeva järelkohvik „Mõisavirtin Sohvi kohvik“ Vetsi Tallis
- 11 Kinoõhtu Kassari muuseumimajas
- 12 Kontsert Kassari kabelis sarjast „Kolm risti Kassari kohal“. Taevalikke helindeid neljale gambale esitasid Tõnu Jõesaar, Leho Karin, Arvo Haasma ja Peeter Klaas. Kõlas Wardi, Ferrabosco, Purcelli ja Pärdi muusika.
- 16 Etendus „Malle ülestunnistused“ rahvamajas
- 19 Kinoõhtu Kassari muuseumimajas. Film Roman Ungern-Sternbergist, millele eelnes Helgi Põllo lühitutvustus Ungernitest. Järgnes dokumentaalfilm Ada Lundverist
- 20 Taasiseseisvumispäeva kontsert Kassari kabelis, millele järgnes koosviibimine Eve Viidalepa suvekodu õuel. Esines Salongitrio, koosseisus Meelis Vahar – viiulil, Enno Lepnurm – tšellol, Elena Anstal – klaveril, laulis sopran Ludmilla Kõrts rahvusooperist Estonia

- 22 Eesti Külaliikumise Kodukant 15. aastapäeva tähistamiseks projekti „Ühtetulemine“ filmimised ja intervjuud Kassaris
- 24 Kassari puhkekeskuse lahtiste uste päev, külastajaid ca 70. Väljakuulutatud ühe öö ööbimise koos hommikusöögiga võitis loosi tahtel mandrimees Rolf Vaiksaar.
- 27 Regionaalminister Siim-Valmar Kiisler ja Eestimaa Külaliikumise Kodukant esindajad Külli Volmer ja Kaie Toobal töid tunnustuse Kogukonna pärl 2012 Merike ja Tõnis Niimannile. Tunnusmeene autor on Rõuge sepp Peeter Reemann. See on puualusel sepistatud praakil jõekarbi kaas, mille sees liigub väike valge pärl. Aluse pikimal küljel sepistatud plaadil sõnad „Kogukonna pärl 2012“ „Hiiu Leht“ nr. 68 31. august H. Kaptein „Kogukonna pärlid kolisid Kassaris aastaid tagasi“
Rahvarohke muinastulede öö tähistamine Orjaku sadamas

SEPTEMBER

- 2 Raamatute kinkimine põhikooli lõpetajatele: Ott Koor, Marten Tammeleht, Kaisa Kääramees, Meelis Mikk, Riho Pirk, Margus Pirk, Magnus Tamm, Elis Uusoja, Grethel Kasesalu ... ja esimesse klassi astujale Ats Härmsenile
- 8 Kuriste haridusseltsi 15. aastapäeval avati äsja renoveeritud seltsimaja. Õnnitlemas ja uudistamas käisid Ester Tammis, Tiivi Lipp, Evi Sadul, Merike ja Tõnis Niimann
- 14-15 Filmi „Hüppajad“ fotovõtted Hiiumaal, kus tegid kaasa Leonora Kääramees, Tiivi Lipp, Evi Sadul, Jaanus Risti, Ain Tammeleht, Kalju Hülgi, Tiit ja Sander Kopli, Anti Veike, Toivo Platov, Tõnis Niimann
- 15 ETV saates „Iga pink räägib loo“ Ott Arderi mälestuspink.
- 18 Konkursil „Parim mahetootja 2012“ saavutas II koha Triinu Schneider, kes toodab maheõuntest mahla. Parimat mahetootjat- ja toodet valitakse 2010 aastast.

- 21 Ester Tammise intervjuu Kadi raadiole „Kodukant Hiiumaa – 10 aastat vabatahtlikku tööd külaelu edendamisel“
- 22 Sõruotsa laadal käisid kauplemas Maret Vähejaus, Aita ja Kallu Rebane, Jüri Rebane
- 29 Hiiumaa IX Külade päev koos Mihklipäeva laadaga Kärldas Villalao juures. Raamatu „Kodukant Hiiumaa – ajast aega“ esitlus. Osalesid Ester Tammis, Toivo Platov, Valve Mölder, Sæde Põllu, Heli Tuisk

OKTOOBER

- 5 Ajakirja „Eesti Naine“ Taguküla sügismeeleolu fotodel poseerisid Ülle Lorits ja Eve Viidalepp
- 6 Eesti ornitoloogiaühingu eestvedamisel rahvusvaheline linnuvaatluspäev BirdWatch Orjaku linnuvaatlustornis
- 23 Hiiumaa Koostöökogu üldkoosolek. Kassarit esindasid Margit Kääramees, Heli Tuisk
- 27 Eestimaa Külaliikumise Kodukant 15 aastapäeva pidustustel Paides käisid Ester Tammis, Sæde Põllu ja Valve Mölder. Väljasõit oli ühitatud õppereisiga Viljandimaale ja Vastseliinasse, kus tutvuti külaelu korralduse edulugudega. Külastati ka Lindora laata.
- 30 Hiiumaa arengustrateegia koostamise koolitusel osalesid Ester Tammis ja Tiivi Lipp „Gahwa“ kohviku fotokonkursil „Mis on Hiiumaa?“ jõudis kümne parima hulka Loore Kääramehe foto päikeseloojangust Orjaku sadamas. Võistles 120 fotot.

NOVEMBER

- 4 Orjaku külaseltsi 6 aastapäev
- 10 Orjaku küla turaka-turniir. Osales 16 mängijat. Võitis Tenno Tüll. Kolmele esimesele ja viimasele said auhinnaks kaela riputatud kuivatatud kala.

- 16 Esimene kinoõhtu Orjaku külamajas, näidati filmi „Tühirand“
- 16-17 Koolituspäeval „Vabatahtlike kaasamine Hiiumaal“ Kärldas osales Ester Tammis
- 24 Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis kuva võistluse „Maavalla hiied“ kokkuvõtete tegemine. Parima pühade kivide ülesvõtte tegi Marje Vann, kes pildistas maikuus Pühalepa valla Püha leppe kivisid
- 25 ETV2 näitas sarjast „Ilus maa“ saadet „Ühe sadama tümps“, mis filmiti juulis ja põgusalt tutvustas Orjaku sadama ja külarahva tegemisi

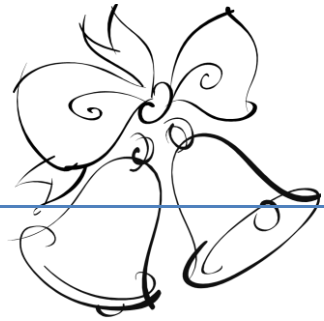

DETSEMBER

- Tuhandete päkapikkude ema Maret Vähejausi valmistatud päkapikkude näitusmüük Maretis poes Käinas
- 11 Istmesoojenduste valmistamine Kassari kabelisse. Juhendaja Virve Salum. Õpilased Ulvi Paat, Kairi Reintal, Merike Niimann
- 14-15 Käsitöö ja Omatoodangu laat Kärldla Kutuurikeskuses. Müümas olid Ülle Lorits, Maret Vähejaus, Vetsi Tall
- 18 Tänuüritus Hiiumaa vabatahtlikele Käina Kultuurikeskuses. Tunnustati Valve Mölderit
- 20 Ansambli „Õilajad“ kontsert Putkaste Samaarias „Ilusa muusika kontsert“ rahvamajas. Musitseerivad Märten Kross ja Jaan Sööt
- 22 Orjaku külamajas kontsert „Sadama lood – jõuluks koju“. Esinevad Marek Sadam ja Tõnu Laikre Jõululaat Kassari Puhkekeskuses
- 23 Pühapäevakooli laste jõulupuu rahvamajas
- 24 Jõulujumalateenistus Kassari kabelis
- 27 Ansambli „Õilajad“ kontsert Tohvri hooldekodus
- 29 Orjaku külarahva aastalõpupidu külamajas

Täname

Täname kõiki, kes korraldasid meile meeldejääva 27.augusti pärastlõuna.
Kogukonna pärl 2012 Merike ja Tõnis Niimann

TÄNAME ANNETAJAID,

..... kes on toonud asju loteriisse: HIIVI-LIIVI MUGAMÄE, URVE TSIRIT,
..... kes on toetanud Lepa Anna Sukasäärt: JAAK SAAR, URVE TSIRIT
..... kes kinkisid raamatukogule uusi raamatuid: LIINA PRUUL, LAURI
SAATPALU, HIIVI-LIIVI MUGAMÄE, LINDA TIKK, ANU HÜLG, AIVO
KÄÄRAMEES, MAIE NITTIM, KALEV KERSEN, INDREK RATAS, KRISTA ROOSI,
SIRJE SUUSTER

Täname vabatahtlikke, kelle abiga

... sai selgi suvel raamatukogu laupäeviti lahti hoitud: URVE KÄÄRAMEES,
HIIVI-LIIVI MUGAMÄE, LINDA TIKK, ANU HÜLG, VILJA SAAR, EVI SADUL,
KALJU HÜLG, TIIVI LIPP, INGA MIKK, ANNA LIPP, HANDO KASK, ESTER
TAMMIS, TIIA KARAPETJAN, MERIKE NIIMANN, TIJU KOPLI

Käina kogudus tänab vabatahtlikke, kelle abiga suutsime suvel reedeti ja
laupäeviti lahti hoida meie kabelit: VALVE MÖLDER, TIJU NITTIM, EVI SADUL,
EVA LAUR, MAIE NITTIM, VIRVE MAIVEL, TIINA VEEM, SILVI STEINBERG,
TIIA KARAPETJAN, TIJU KOPLI

Loodame järgmisel aastal innukamat kaasalöömist, et neid kohti suviti lahti
hoida!

Kui me ise ennast ei aita, ei aita meid keegi!

Teated

2013 aasta „Teeme ära!“ talgud toimuvad **4.mail Kassari kabeliaias**.

2013 aasta jaanuaris jätkatakse Kassari kabeli jaoks istmemattide tegemist.
Selleks palutakse koguda tühje leiva-saia kilekotte. Palume need sorteerida
suuruse järgi, keerata tagurpidi ja puhastada leivapurust. Selliselt sorteeritud
kotid võib toimetada Virve Salumi kätte, Merikese ja Ülle kätte
muuseumimajja või Vetsi Talli

Jaanikese Jõuluõhtu

Johannes Palm (1894-1970) Heltermaa ja Suuremõisa kooli juhataja

Hobu ees ja järel saan -
kirikusse sõidab Jaan.
Õhtu külm. Et oleks soe,
isa kasukasse poeb.
Kill ja kõll! Lööb aisakell
õhtu hämar, õhtu hell.
Üle välja näha ees
kirik särab tuledes.

Jaan seal kuuleb: Betlemmas

lumeta on põld ja aas,
ja seal talvel külmal aal
lehmad, lambad karjamaal.
Kirikust taas sõidutee
Jaanikest viib kodusse.
Kodus – oh mis ime ees -
neil on käinud jõulumees!

Kirjutatud 1940 aastal

Jõuluõhtul mõtleme vist küll kõik tagasi oma lapsepõlve. Neis meenutustes on midagi sõnuseletamatult ilusat ja magusatki. Kuigi pole alati olnud võimalik jõulupühi pidada, oleme läbi mõõtmata aegade kaasa toonud oma keele, tavade ja väärtushinnangud. Meile, eestlastele, on need pühad lahutamatult seotud oma esivanemate mälestustega, oma kodu ja selle soojusega.

Rõõmsat aastavahetust, tervist ja õnne uuel aastal!

Välja andnud
Kassari Haridusselts
Ilmub kaks korda aastas

Kokku kirjutanud Merike Niimann
Fotod: Heli Tuisk, Mari Lipp, Gabriela Liivamägi ja Marion Undusk
Kujundanud Tiivi Lipp